

TÜRK SİYASİ YAŞAMININ RENKLİ ŞAHSİYETLERİNDEN ALİ RIZA SEPTİOĞLU'NUN HAYATI VE HATIRALARI

*The Life and Memories of Alı Rıza Septioğlu,
One of The Colorful Personalities of Turkish
Political Life*
Betül SÜRMEĒ*

Özet

İnsanlar, dünyaya geldikleri andan itibaren, büyür, gelişir olgunlaşır ve ömür dediğimiz vakitleri dolduktan sonra ebediyete intikal ederler. Yaşam denilen bu serüven sırasında bazı insanlar vardır ki davranışlarıyla, fikirleriyle, olaylara ve insanlara karşı tutumlarıyla fark yaratırlar. İşte o kişiler, herkeste olmayan bu farklı özellikleri sayesinde öldükten sonra bile uzun süre hafızalarda kalmayı, bıraktıkları izler sayesinde övgüyle anılmayı, dua almayı başarırlar. Uzun yıllar aktif olarak, başta memleketi Elazığ olmak üzere ülkesine hizmet etmiş olan Ali Rıza Septioğlu, renkli kişiliği, Türk siyasetine sağladığı katkılar, düzgün ve örnek aile yaşantısı, olaylara karşı verdiği tepkilerde sergilediği kıvrak zekâsı sayesinde, onunla farklı görüş ve fikirlere sahip çevreler arasında bile kazandığı itibar, saygı ve hürmet ile ülkemize önemli izler bırakmış bir şahsiyet olarak Türk halkının hafızalarına kazınmıştır. Attığı adımlarda nefsinin arka planda tutmaya çalışarak, ilk amacı ülkeye ve halka hizmet olan Septioğlu, siyasi yaşantısıyla olduğu kadar bölgede büyük nüfuza sahip bir aileden gelmesi ile de ülkemizde önemli bir yer edinmiştir. Gerek yokluk ve zorluklarla geçen çocukluk zamanlarını, gerekse Darbe dönemlerinde geçirdiği zorlu süreçleri ailesi ile birlikte aşmayı başarmış, her seferinde kendisini ve ailesini yeniden toparlayarak ayağa kaldırmayı bilmiştir. Makam sahibi olduğu; milletvekilliği ve bakanlık dönemlerinde bu günleri hiç unutmadan hareket etmiş, yanına ne müşkül ile gelen olursa

Makale Geliş Tarihi: 07.10.2024, Makale Kabul Tarihi: 09.12.2024

Araştırma Makalesi Makalesi/Künye: SÜRMEĒ, Betül, "Türk Siyasi Yaşamının Renkli Şahsiyetlerinden Ali Rıza Septioğlu'nun Hayatı ve Hatıraları", *Türkiye Araştırmaları Dergisi (TÜRKAD)*, C. 1, S. 2, Aralık 2024, s.245-289.

* Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, A.İ.İ.T. Bölümü, E-Posta: betulsurmeli@nevsehir.edu.tr ORCİD:0000-0002-6506-4529.

olsun çözüme kavuşturabilmek ve sorunlarını giderebilmek için elinden gelen mücadeleyi göstermiştir.

Bu çalışma ile yaşamı boyunca gerek Türk siyasetine gerekse Türk halkına önemli hatıralar, dersler ve izler bırakan Ali Rıza Septioğlu'nun, doğumundan vefatına kadar geçen sürede memleketi Elazığ için ve ülkesi için gerçekleştirmiş olduğu hizmet ve faaliyetleri aktarılmaya çalışılmıştır. Böylelikle, devletine ve milletine hizmet aşkıyla yaşamış bu önemli şahsiyetin hayatının ve faaliyetlerinin gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elazığ, Palu, Milletvekili, Bakan, Ali Rıza Septioğlu.

Abstract

From the moment people come into the world, they grow, develop, mature and pass away after the time they call life is over. During this adventure called life, there are some people who make a difference with their behaviors, ideas, and attitudes towards events and people. Thanks to these different characteristics that not everyone has, those people manage to stay in people's memories for a long time after they die, to be praised and to receive prayers thanks to the marks they leave behind. Having actively served his country, especially in his hometown of Elazığ, for many years, Ali Rıza Septioğlu has left significant marks on our country thanks to his colorful personality, contributions to Turkish politics, his proper and exemplary family life, and the agile wit he displayed in his reactions to events, as well as the reputation, respect and reverence he earned even among circles with different views and ideas, and has become engraved in the memories of the Turkish people. Trying to keep his ego in the background in the steps he took and making his primary goal to serve the country and the people, Septioğlu has gained an important place in our country with his political life as well as the fact that he comes from a family with great influence in the region. He managed to overcome both his childhood years of poverty and difficulties, and the difficult processes he went through during the "coup periods" together with his family, and he always managed to pull himself and his family back together and get back on their feet. The position he holds; He never forgot these days during his terms as a member of parliament and minister, and did his best to solve and resolve any difficulties that came his way. This study attempts to convey the services and activities of Ali Rıza Septioğlu, who left important memories, lessons and traces for both Turkish politics and the Turkish people throughout his life, for his hometown, Elazığ and his country from his birth until his death. Thus, it is aimed to convey the life and activities

of this important figure who lived with a passion for serving his state and nation to future generations.

Keywords: Elazığ, Palu, Member of Parliament, Minister, Ali Rıza Septioğlu.

Giriş

Hayatı âdetâ Türk siyasi yaşamının bir özeti olan Ali Rıza Septioğlu, ihtilallere, demokratik kesintilere, siyasi ve ekonomik krizlere; kısaca Türkiye'nin değişim ve dönüşüm dönemlerine şahit olmuş bir siyasetçidir. Ülkede yaşanan ihtilal dönemlerinde Septioğlu, ailesiyle birlikte zorlu süreçlerden geçmiş, ama her seferinde önemli sıçramalarla daha güçlü bir şekilde doğrulmayı ve halka hizmet etmeyi sürdürmüştür. 1960'ta Demokrat Parti ilçe başkanı iken 27 Mayıs sürecinde darbenin soğuk yüzüyle karşı karşıya kalarak cezaevi süreci yaşamak zorunda kalmıştır. İlk bağımsız milletvekilliği döneminde 1971 yılında 12 Mart muhtırasını yaşamıştır. 1977 seçimleri sonrası artan terör olayları sonrasında dört bakan arkadaşıyla birlikte deklarasyon yayınlamak bakanlıktan istifa etmiştir. 12 Eylül 1980 İhtilali döneminde de yine gözaltı süreciyle ve sancılı dönemlerle karşı karşıya kalmıştır. Türk siyasi hayatının önemli dönüm noktalarından birisi olan 28 Şubat 1997 Post Modern Darbesi'ne de şahit olan Ali Rıza Septioğlu, belediye başkanlığından milletvekilliğine, bakanlıktan meclis başkanı ve cumhurbaşkanlığı vekilliğine kadar bütün görevlerine “seçilmiş” olarak gelme başarısına erişmiş nadir siyasetçilerdendir. Sırf bu nedenle bile onun hayatı, öğrenilmeye, incelenmeye, araştırılmaya ve kaleme alınarak, gelecek kuşaklara aktarılmaya değerdir.

1. Aile Hayatı

1.1. Anne, Baba ve Kökeni

Ali Rıza Septioğlu, resmi kayıtlara göre 1 Ekim 1913 tarihinde Elazığ ilinin en büyük ilçesi olan Palu'nun Aşağı Mahallesinde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Şeyh Ali Sadin annesinin adı ise Halime Hanım'dır. Şemsettin adında bir de kardeşi vardır¹.

Ali Rıza Septioğlu'nun babası Şeyh Sadin Septioğlu 1892 yılında Palu'da dünyaya gelmiştir. Bağlı olduğu sülale, dönemin önemli tasavvuf

¹ Fevzi Septioğlu, Ali Rıza Oğlu, 01.01.1948 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihinde Yapılan Röportaj.

alimlerinden Őeyh Ali Septiye dayanmaktadır. Ali Rıza Septiođlu'nun ikinci kuşaktan dedesi Őeyh Ali Septi, 19. yūzyılda Palu'da yaşamış, bōlgede nūfuzu ve etkisi olan tasavvuf alanında çok önemli bir zattır. Septiođlu soyadı da Őeyh Ali Septi'den gelmektedir. Ali Septi'ye bu unvan yanında ktipliğini yaptığı Mevlana Halid-i Bađdadi tarafından verilmiřtir². “*Sept*” kelimesi kaydeden, yazan anlamlarına gelmektedir³. Zira Őeyh Ali Septi uzun sūre Mevlana Halid-i Bađdadi'nin yanında kalmış ve söylediklerini deftere kaydetmiştir. Dönemin nemli Mutasavvıf arasında yer alan Őeyh Ali Septi Diyarbakır Ulu Camii Medresesinde fıkıh, kelim, tefsir, hadis ilimleri grmūř ve eğitiminin bir bölümünü Erbil'de tamamlamıştır. Mevlana Halid-i Bađdadi ölümünden çok az bir sūre önce, kendisine vasiyette bulunarak “*Benden sonra Elazığ-Palu'ya git ve orada İrşad ile meşgul ol*” dediği için Őeyh Ali Septi, 1826 yılında Palu'ya gidip buraya yerleşmiş yörenin köklü ve zengin ailelerinden olan Eblaşoğulları'nın maddi ve manevi desteğini alarak burada cami ve medrese yaptırmış, ilim irfan öğretimini yaymaya çalışmıştır. Kendisine hediye edilen arazi içinde iki katlı bir ev inřa ederek ailesiyle birlikte burada yaşamaya başlamıştır. Őeyh Ali Septi, Kadiri, Sūhreverdi, Kūfrevi, eřdi ve Nakřibendi tarikatları üzerine eğitim grmūř, gelişimini ise Nakřibendi Tarikatı zerine yapmıştır. Őeyh Ali Septi 1871'de 85 yaşında vefat etmiştir. Őeyh Ali Septi'nin vefatından sonra Cumhuriyet Döneminde aile dört kola ayrılmıştır. Ailenin birinci kısmı Erzurum'a yerleşen “Fıratlar”dır. Fırat Ailesi Őeyh Sait'in birinci dereceden ailesidir. Ailenin ikinci kolu Diyarbakır Dicle yöresine yerleşen “*zsoylar*”dır. Ailenin nc kolu olan ve Adana'ya yerleşen “*Görürler*” Ali Rıza Septiođlu'nun amca çocuklarıdır. Dördüncü kol ise Palu'da kalan ve 1957 yılında mahkeme kararı ile Septiođlu soyadını alan Ali Rıza Septiođlu'nun babası Sadin Bey ve ailesi olmuřtur⁴.

Annesi Halime Hanım ise 1890 yılında Bingl'de doğmuştur. Halime hanım, Bingl an Őeyhleri olarak anılan aileye mensuptur. Ali

² Abdullah Memiş, “*Mevlana Halid-i Bağdadi*” Kaynak Yayınları, İstanbul 2011, s. 34.

³ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lgat*, Ak Aydın Kitabevi, s. 1081.

⁴ Fevzi Septioğlu, Ali Rıza Oğlu, 01.01.1948 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihinde Yapılan Röportaj.

Rıza Septioğlu'nun anne ve babası Anadolu'da Rus ve Ermeni işgallerinin arttığı zorlu dönemlerde 1910 yılında hayatlarını birleştirmişlerdir⁵.

1.2. Çocukluğu ve Gençliği

Ali Rıza Septioğlu'nun babası Ali Sadin Bey ve annesi Halime Hanım 1910 yılında evlendikten sonra iki erkek çocukları dünyaya gelmiştir. İlk çocukları olan Ali Rıza 1 Ekim 1913 yılında dünyaya geldiği Palu'nun Aşağı Mahalle'sinde çocukluğunu geçirmiştir. Şeyh Sait isyanı çıktıktan sonra, Sadin Bey isyana hiçbir şekilde dâhil olmamasına ve destek vermemesine rağmen aynı sülaleden olduğu için çocuklarının ve ailesinin can güvenliğini sağlamak amacıyla yaklaşık üç yıl boyunca evini terk etmek zorunda kalmış ve bu süre zarfında dağlarda saklanmıştır. Bu zorlu süreçte, aileye bağlı olan ve onları seven civar köylüler tarafından destek görerek ailesini yaşatmayı başarmıştır. Ali Rıza Septioğlu, ilkokulu bitirmeden dağlarda hayat sürmek zorunda kalmıştır. Dağlarda geçirdikleri süreç Onu birçok şeyden mahrum bıraktığı gibi eğitim hayatından da koparmıştır⁶. Ama yine de dönemin ve bölgenin önemli müderrislerinden olan Molla Reşit'ten medrese gelenekleriyle birtakım dersler almıştır. Dağlarda geçen üç yıllık zorlu sürgün yılları sonrasında Palu'ya geri dönünce Ali Rıza Septioğlu, çocukluk ve gençlik yıllarını babasına ait manifatura dükkânında çalışarak geçirmiştir. Yaklaşık yirmi yıl süreyle babası Sadin Bey ile birlikte bu manifatura dükkânında ticaretle uğraşmış, babasının Palu ilçe müftüsü olarak görevlendirilmesi, akabinde ise kendisinin Demokrat Parti⁷ ilçe başkanı seçilmesinin ardından çok sevdiği ticarete ara vermiştir. Boş zamanlarında ise at binme, yüzme ve avcılıkla meşgul olmuştur. Çocukluk yıllarından itibaren sporcu kişiliğiyle dikkat çekmiş, hobi olarak başladığı bu faaliyetleri geliştirerek ilerleyen

⁵ Fevzi Septioğlu, Ali Rıza Oğlu, 01.01.1948 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihinde Yapılan Röportaj.

⁶ Handan Haykır, "TBMM'de Palulu Milletvekilleri (I ve XXIII. Dönem), Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Uluslararası Palu Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Elazığ 2019, s. 379.

⁷ Demokrat Parti: 7 Ocak 1946'da Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından kurulmuş, 1950 seçimleri sonrasında iktidar partisi olmayı başarmış ve 27 yıllık tek parti dönemine son vermiş olan partinin adıdır. Bkz. Enis Şahin-Bilal Tunç, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947), *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 2, 2015. s. 33-34.

yıllarda da başarıyla sürdürmüştür⁸. Gençlik yıllarında “Kral” ismini verdiği atı ile “Uçar Avı”na⁹ çıkar ve cirit oyunlarına katılırdı.

1.3. Evlilik Hayatı

Ülkemizde, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde olduğu üzere, Elazığ Palu’da da erken yaşta evlilik âdeta bir gelenek hâline gelmişti. Ali Rıza Septioğlu da evlenme yaşına geldiğinde ailenin ileri gelenlerinin aldıkları karar doğrultusunda, 1944 yılında, akrabaları olan “Küçük Efendigillerden” o dönemde Palu’nun tek avukatı olan Ferit Küçük’ün kızı olan Naciye Hanım ile “görücü usulü” ile evlendirilmiştir. Naciye Hanım, 1911 yılında dünyaya gelmiştir. Annesin adı Vecihe, babasının adı Ferit’tir. 4 kardeşlerdir. Erkek kardeşinin adı Vehip, kız kardeşlerinin adları Vecihe ve Zahide’dir. Ali Rıza Septioğlu ve Naciye Hanım’ın düğünleri geleneksel usullerle ve gayet sade bir şekilde gerçekleşmiştir. Ailenin kadınları Naciye Hanım’ı Palu’nun Zeve mahallesinde bulunan evlerinden alarak ata bindirip Ali Rıza Septioğlu’nun ailesinin Palu Aşağı Mahalle’de bulunan evine götürmüşlerdir. Nikâh akitleri gerçekleşen çift burada dünya evine girmiştir¹⁰.

1.3.1. Eşi ve Çocukları

Ali Rıza ve Naciye Septioğlu çiftinin 1944 yılında gerçekleştirdikleri evlilikleri 2001 yılında Ali Rıza Septioğlu hayata gözlerini yumana kadar sürmüştür. Çiftin bu evlilikten önce 1947 yılında Feyzi adında bir oğulları, 1951 yılında Zehra adında bir kızları olmuştur. Sonrasında da 1952 yılında Muhammet, 1954 yılında Mücahit, 1959 yılında Selahattin ve son olarak 1961 yılında ise Faruk adında erkek çocukları olmak üzere toplam altı çocukları dünyaya gelmiştir. Hepsisi de şuan hayattadır¹¹.

Ali Rıza Septioğlu’nun en büyük çocuğu olan Feyzi Septioğlu, 01.01.1947 tarihinde Elazığ’ın Palu ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlkokul,

⁸ Fevzi Septioğlu, Ali Rıza Oğlu, 01.01.1947 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihinde Yapılan Röportaj.

⁹ Uçar Avı: At üzerinde ok kullanarak havada uçan hayvanları avlama geleneğidir. Palu’da bu geleneği Ali Rıza Septioğlu başlatmıştır. Bu gelenek hala daha sürdürülmektedir.

¹⁰ Süleyman Yapıcı, “Palu, Tarih, Kültür, İdari ve Sosyal Yapısı”, Anıl Matbaa ve Cilt Evi, Elazığ 2004, s. 39-40.

¹¹ Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 4 ağustos 2024 Tarihinde Yapılan Röportaj.

ortaokul ve lise eğitimini doğum yeri olan Palu'da tamamlamıştır. 1971 yılında Adalet Partisi ilçe başkanı olmuştur. Mesleği müteahhitliktir. Münire Hanımefendi ile evlidir. Bu evlilikten 6 çocuğu dünyaya gelmiştir. En büyük çocuğundan en küçüğe doğru sırasıyla isimleri; Ayşe, Fuat, Melik, Ferdal, Tarık ve Sadin'dir. Feyzi Bey'in en küçük evladı olan Sadin 1999 yılında geçirdiği trafik kazasında henüz 19 yaşındayken hayatını kaybetmiştir. Diğer 5 çocuğu hayattadır. Şu anda ailesiyle birlikte Elazığ Hankendi Köyü'nde ikamet etmektedir.

Ali Rıza Septioğlu'nun ikinci evladı ve tek kızı olan Zehra Septioğlu Fırat ise 3 Ağustos 1951 yılında Palu'da dünyaya gelmiştir. Diyaddin Fırat ile evlenerek 1969'dan beri Ankara'da yaşamaktadır. Kendisi ev hanımıdır. İki kız ve iki erkek olmak üzere dört çocuğu vardır. Kızlarının isimleri Zerrin ve Neşmil, oğullarının isimleri Hadi ve Ali Rıza'dır. Zehra Hanım'a göre babası Ali Rıza Septioğlu'nun en önemli özellikleri; merhametli oluşu, yoksullara ve muhtaçlara olan ilgi alakası, insanları çok iyi çözümülemesi, cömertliği, vatanına ve milletine olan düşkünlüğüdür. Zehra Fırat babasına ait özellikleri sıraladıktan sonra bu özellikleri ile ilgili şu bilgileri paylaşmıştır: *“Babam hiçbir zaman nefsi için çalışmamıştır. İnsanların iyiliği için çalışmıştır. Çocukluğumuzdan beri evimizde çok fazla ve neredeyse her gün misafir ağırlandmasına gelen tepkilere cevaben: “Ev ki tekke ola, ev ki dergâh ola, ev o zaman evdir” derdi. Annem de 3 yaşından beri öksüz büyüdüğü için misafirlere, muhtaçlara, ihtiyaç sahiplerine en az babam kadar ehemmiyet verir, onları sınırsız bir sabır ve hoşgörüyü karşıladı. Babam hiçbir zaman dinin siyasete alet edilmemesi gerektiğini savunur, “Siyasetin dini yoktur. Düzgün olanın ve işini düzgün yapanın yanında olmalıyız” derdi. Şeklinde dile getiren Zehra Hanım, babası Ali Rıza Septioğlu'nun ölümünden önceki son iki yılda solunum yetmezliği nedeniyle hastanede makinelere bağlı yaşam mücadelesi verirken bile; “Ben paramı hak ederek kazanmıyorum, eskisi gibi aktif çalışmıyorum, devletime ve milletime faydam yok” dediğini de aktararak, babasının en sık kullandığı cümlenin ise. “Cürmüm ile geldim cürmüm ile Allah'a gideceğim” olduğunu belirtmiştir¹².*

¹² Zehra Septioğlu Fırat, Ali Rıza Septioğlu'nun Kızı, 3 Ağustos 1951 Doğumlu, 10 Eylül 2024 Tarihli Röportaj.

Ali Rıza Septioğlu'nun üçüncü çocuğu olan Muhammet Septioğlu 06.08.1952 yılında Elazığ'ın Palu ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlk, orta ve lise öğrenimini Palu'da tamamladıktan sonra 1972-1974 yılları arası askerlik görevini ifa etmiştir. 1979 yılında eşi Ayşe Hanım'la evlenmiştir. Bu evlilikten, biri kız, dördü erkek olmak üzere 5 evladı dünyaya gelmiştir. Çocuklarının adları; Emre, Halime, Ali, Fatih ve Mustafa'dır. İş hayatına ülkenin birçok yerinde faaliyet gösteren inşaat sektöründe aile şirketinin genel müdürlüğü görevi ile başlamıştır. Bu süreçte aileden gelen siyasi kimlik ile birlikte 2009 mahalli idareler seçimlerinde doğduğu yer olan Palu'da belediye başkanı olarak seçilmiştir. Belediye başkanlığı yaptığı (2009-2014) dönemde birçok ödüle layık görölmüştür. 2024 yılında yapılan mahalli idareler seçimlerinde yeniden Palu belediye başkanı olarak seçilmiştir. Hâlen Elazığ Palu'da ikamet etmektedir¹³.

Muhammet Septioğlu'na göre babası Ali Rıza Septioğlu'nu en net ifadelerle kendisini vatanına, milletine hizmete adanmış ayırım yapmadan herkese fayda sağlamaya çalışan bir insan olarak tanımlamıştır. Mertliği ve cömertliğinin yanı sıra babasının Allah'tan korkarak ahireti düşünerek hareket ettiğini, evlatlarına da sürekli bu yönde telkinler verdiğini, attıkları her adımda Allah'ı ve ahireti düşünmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bununla ilgili bir anısını da paylaşan Muhammet Septioğlu 1979'da bir oto bayiliğini alabilmek için (Renault) babasının siyasi gücünden faydalanmak istediğini ve babasından talepte bulunduğunu, babasının ise kendisini azarlayarak; *“Tövbe haşa Allah'tan korkmuyorsun, bizim şeyh dedelerimizden, atalarımızdan da mı utanmıyorsun!”* diyerek talebini reddetmiştir. O zamanlar gençliğinin toyluğunun verdiği rehavetle babasını anlayamadığını ama sonraları onun yolundan gittiğini vurgulamıştır. Babasının bir diğer önemli özelliğinin babacanlığı olduğunu belirten Muhammet Septioğlu, İzmir'de yaşayan bir kızın, kendisi bakanken mektupla ona ulaşarak, sevdiği insanın işi olmadığı için ailesinin evlenmelerine müsaade etmediğini belirttiğini, Ali Rıza Septioğlu'nun bu kişilerin ikisinin de işe alınmalarına vesile olduğunu ve çiftin nikâh şahitliğini yaptığını aktarmıştır. Muhammet Septioğlu, kendisinin de siyasi hayata adım atmasında babasının büyük payı olduğunu, tek gayesinin, rahmetli babasının Türk siyasetine altın harflerle

¹³ Muhammet Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 06.08.1952 Doğumlu, 12.09.2024 Tarihli Röportaj.

yazılan ismini devam ettirmek ve onun başlattığı prensiplerle halka millete faydalı olabilmek olduğunu belirtmiştir¹⁴.

Mücahit Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun dördüncü evladıdır. 01.10.1954 yılında Elazığ'ın Palu ilçesinde doğmuştur. Hâlen evli olduğu eşi Fatma Hanım ile evliliğinden 3 çocuğu dünyaya gelmiştir. Çocuklarının isimleri Hümeysra, Semih ve Rümeyşa'dır. Oğlu Semih, henüz 27 yaşında ve yeni evli iken geçirdiği trafik kazası sonucu hayatını kaybetmiştir. Mücahit Bey, bir süre Türkiye Petrolleri Genel Müdürlüğünde devlet memuru olarak görev yapmış, 1980 Darbesi sonrasında görevinden ayrılmıştır. Daha sonra ticaret ve inşaat sektöründe kendi işini kurmuştur. Şu an taahhüt işiyle meşgul olmaktadır ve ailesiyle birlikte Ankara'da yaşamaktadır. Aynı zamanda Elazığ ile bağlantısını koparmayarak, yaz aylarında memleketine giderek orada vakit geçirmektedir. Mücahit Septioğlu, babasının, garibanlara olan düşkünlüğüyle, yanına gelen hiç kimseyi geri çevirmemesiyle bilindiğini, halkına hizmet ettiği her günün sonunda duyduğu huzur ve mutluluğu ailesine de yansıttığını belirterek, bir gün eve gelip keyifle kendisini yanına çağırarak, *"Hele gel oğlum bugün on beş tane gariban insanın işini hallettim çok şükür. Biraz ayaklarımı öfele (ovala) de yorgunluğumu atıp rahat rahat uyuyayım."* dediğini paylaşmıştır. Hastalığının ağırlaştığı dönemlerde meclise gidemediği günlerde çok rahatsız olduğunu, kısa süreliğine de olsa gün aşırı kendisini meclise götürmelerini isteyerek, *"Beni görmeye gelenler genelde garibanlardır. Belki dışarıdan gelenlerden Ankara'da iki gün kalacak imkânı olmayanlar vardır."* Diyerek rahatsız olduğu dönemlerde bile halkını düşündüğünü aktarmıştır. Babası Ali Rıza Septioğlu'nun ölmeden önceki son dönemlerinde de yanında bulunan Mücahit Septioğlu, ölümüne kısa bir süre kala, babasının 3 kez kalp krizi geçirdiğini, son kriz anında ambulansı çağırdıktan sonra babasının kıyafetlerini giydirirken, *"Oğlum artık bu gidişimin dönüşü yoktur"* dediğini söyleyerek, babasının evinden bu son çıkışından sonra, 4 Eylül 2001 tarihinde Ankara Başkent Üniversitesi Hastanesinde hayata gözlerini yumduğunu paylaşmıştır¹⁵.

¹⁴ Muhammet Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 06.08.1952 Doğumlu, 12.09.2024 Tarihli Röportaj.

¹⁵ Mücahit Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 01.10.1954 Doğumlu, 10.10.2024 Tarihli Röportaj.

Selahattin Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun beşinci çocuğudur. 06.08.1959 yılında Elazığ'ın tarihinde Palu ilçesinde dünyaya gelmiştir. Evli ve beş çocuk babasıdır. Eşinin adı Hülya, çocuklarının adları ise sırasıyla Feyziye, Dilara, Merve, Gülnur ve Ali'dir. Uzun yıllardır ailesi ile birlikte Ankara'da yaşamakta olan Selahattin Bey ticaret sektöründe iş insanıdır¹⁶.

Selahattin Septioğlu'na göre babası Ali Rıza Septioğlu, yaptığı her davranışıyla ve attığı her adımla insanlığa önemli dersler veren bir insan olmuştur. Babasıyla ilgili farklı anılarını da bizimle paylaşan Selahattin Bey, bir gün arkadaşlarıyla beraber babasının seçim çalışmaları için Palu'nun Karaçor bölgesinde bir köyde (köyün ve adamın adını deşifre ve rencide olmaması adına vermedi) bir adamın karşılıklarına dikilerek: “*Siz burada ne arıyorsunuz? Burada size oy moy yok*” diyerek çıktığını ve kendilerinin o bölgede seçim çalışması yapmasına müsaade etmediğini söylemiş ve devamında ise gel zaman git zaman babasının bakan olduktan sonra bir gün hep beraber otururken, o adamın makama geldiğini görünce kendisinin hiddetlendiğini ve babasının kulağına eğilerek seçim döneminde yaptıklarını fısıldadığını, ancak babasının buna rağmen adamı gayet sakin ve iyi bir biçimde karşılayarak müşkülünü dinledikten sonra gayet zor durumda olduğunu görerek, hemen telefonla adalet bakanını arayıp adamın düştüğü zor durumdan çıkabilmesi için görüşme yaptığını, adamı uğurlarken de sonuçtan kendisini haberdar etmesini isteyerek yolladığını aktaran Selahattin Bey, akşam evde babasına çıkışarak: “*Baba ben sana bu adam bize zamanında bunları yaptı dediğim halde sen adamı krallar gibi ağırladın müşkülünü çözdürmeye çalışıp üzerine bir de sonuçtan haberim olsun dedin*” diye sitem ettiğinde, babasının ona dönerek. “*Oğlum iyiliğe iyilik etmek her kişinin karıdır, kötülüğe iyilik etmek er (mert) kişinin karıdır*”. Şeklinde cevap verdiğini paylaşmıştır¹⁷.

Faruk Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun altıncı ve en küçük çocuğudur. 01.05.1961 tarihinde Palu'da dünyaya gelmiştir. İlkokul, ortaokul ve liseyi Palu'da okumuş, Anadolu Üniversitesi açık öğretim fakültesi işletme bölümünden mezun olmuştur. Evli ve 5 çocuk babasıdır.

¹⁶ Selahattin Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 06.08.1959 Doğumlu, 09.10.2024 Tarihli Röportaj.

¹⁷ Selahattin Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 06.08.1959 Doğumlu, 09.10.2024 Tarihli Röportaj.

Eşinin adı Berna, Çocuklarının adları ise sırasıyla: Fatma Zehra, Kübra, Furkan, Ayşe ve Selahattin'dir. 1978-80 yılları arasında Bayındırlık Bakanlığında inşaat teknisyenliği ve teknikerlik görevlerinde bulunmuştur. 1991-1995 yılları arasında ise Adıyaman çimento fabrikasının yönetim kurulunda görev almıştır. Septioğlu İnşaat yönetim kurulu üyeliği ve Fur-Sel Madencilik yönetim kurulu başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Faruk Septioğlu ayrıca 23 ve 24. dönemlerde Ak Partiden Elazığ Milletvekili seçilmiştir. Son olarak da 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde Yeniden Refah Partisinden Elazığ belediye başkan adayı olmuştur. Ancak seçilememiştir¹⁸.

Faruk Septioğlu'na göre babası Ali Rıza Septioğlu, halkı için yaşayan, öyle ki çoğu zaman halkını ailesinin bile önünde tutan bir insandır. Onun anlayışına göre halkına hizmet edemediği her an, onun için ziyan olmuş, boşa gitmiş sayılır. Faruk Bey ayrıca babasının, çocuklarının siyasete girmelerine sıcak bakmadığını, bu işi hakkıyla yapamadıkları takdirde çok büyük vebal üstleneceklerini belirtmiştir. Babasının yaşadığı dönemlerde ülkemizde ayrımcılığın günümüzdeki kadar yaygın olmadığını siyasetçilere mensubu oldukları partiye göre değil, insanlığına ve halka olan faydasına göre değerlendirildiğini, bu sebeple de babasının siyasetin hemen her kesimi tarafından takdir ve hürmet gördüğünü ve maalesef o dönemde babasına gösterilen saygı ve hürmetin günümüzde kendileri dâhil pek çok siyasetçinin göremediğini dile getirmiştir¹⁹.

1.4. Eğitim Hayatı

Ali Rıza Septioğlu, babası Sadin Bey'in Şeyh Sait isyanı sonrasında ailesi ile birlikte yıllarca dağlarda, mağaralarda saklanmak zorunda kaldığı süreçte, çok zorlu ve yokluk içinde geçen çocukluğunda birçok hayati hak ve ihtiyaçtan mahrum kaldığı gibi, alması gereken eğitimden de yoksun olarak büyümüştür. O yıllarda imkânlar dâhilinde medrese eğitimi alan Ali Rıza Septioğlu bölgenin önemli müderrislerinden olan Molla Reşit'ten dersler almıştır. Dağlardaki zorlu hayat sona erip Palu merkeze geri döndükten sonra eğitime başlama yaşı geçmiştir ve düzenli bir tahsil hayatı olmamıştır. Öğrenim durumu ile alakalı olarak, düzenli

¹⁸ Faruk Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 01.05.1961 Doğumlu, 01.10.2024 Tarihli Röportaj.

¹⁹ Faruk Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 01.05.1961 Doğumlu, 01.10.2024 Tarihli Röportaj.

bir eğitim alamamanın eksikliğini içinde yaşamış ve iyi bir eğitim almanın kendisinde her zaman bir ukte olarak kaldığını belirtmiřtir²⁰.

Ali Rıza Septioğlu, 1960 senesinde 47 yaşındayken, eğitimini belgelendirmek için adım atmış, 27 şubat 1960 yılında ilköğretimi bitirme imtihanlarına girerek, “442” diploma numarası ile okul dışından girenlere mahsus ilkokul diplomasını almıştır. Eğitim hususunda hassasiyeti olan Septioğlu, Palu belediye başkanı olmadan önce ilkokul diplomasını almış ama bununla yetinmeyerek, ortaokul diploması almak için Palu Ortaokuluna başvurarak dışarıdan ortaokulu bitirebilmek için sınavlara girmiştir. 9 Ekim 1972 tarihinde girdiği sınavları başarı ile geçerek Elazığ Palu Ortaokulunun 8 numaralı diplomasını almaya hak kazanmıřtır²¹.

1.5. Meslek Hayatı

Ali Rıza Septioğlu, ocukluk yıllarında okul eğitimini tam olarak alamamış, kuk yaştan itibaren babasının Palu’daki manifatura dükkânında çalışmaya başlayarak iş hayatına atılmıştır. Çocukluk ve gençlik yıllarında ticaretle uğraşan Ali Rıza Septioğlu 1957 yılında Adalet Partisi’nden Palu ilçe başkanı seçilinceye kadar meslek olarak tüccarlığı srdrmştir. “1960 Darbesi” sonrasında yaşadığı zorluklar, tutukluluk süreci ve ardından başlayan askerlik durumu sona erdikten sonra bir müddet âdeta siyasete kserek, Adana’da yaşayan amca çocuklarının (Görürler) yanına giderek birkaç yıl orada kalmış ve orada kaldığı süre boyunca hayvancılıkla meşgul olmuştur. Dayısının Bingl’den yolladığı hayvanları Adana’da satarak 3 yıl gibi kısa bir sürede işlerini büyütmüş, elinde bulunan hayvan sayısını 7500’e çıkarmıştır. Ticareti çok seven Ali Rıza Septioğlu hayvancılıkta da çok başarılı olarak iyi bir kazanç elde etmeye başlamıştır. 1963 yılında Palu halkı “1960 İhtilalinden” önce 3 yıl Demokrat Parti ilçe başkanlığı süresince halkın büyük desteğini kazanan Ali Rıza Septioğlu’nu yeniden siyasette görmek isteyecek, darbe sürecinde yaşadığı mağduriyetlerin ve haksızlıkların karşısında onun yanında yer aldıklarını gstereceklerdir²². Palu’nun ileri gelenlerinin

²⁰ Gıyasettin Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, Doğay Yayıncılık, Elazığ 2007, s. 37.

²¹ Dağ, “Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu”, s. 38.

²² Hamza Ayan, “Elazığ ve Yöresinde İz Bırakmış Siyasi Bir şahsiyet: Ali Rıza Septioğlu”, *Uluslararası Harput’a Değer Katan şahsiyetler Sempozyumu*, C. 2, Elazığ 2016, s. 528-529.

yolladığı bir grup Adana'ya giderek, Palu halkının, O'nu yapılacak olan seçimlerde destekleyeceğini ve O'nu belediye başkanı olarak görmek istediklerini iletmışlerdir. Ali Rıza Septioğlu hayatının belki de en önemli kararlarından birini bu aşamada verecektir. Çünkü bir tarafta çok severek yaptığı ve kısa zamanda çok büyük kazanç sağladığı ticareti daha da büyüterek belki de birçok aileye istihdam sağlayacak bir iş insanı olacaktı. Öte taraftan ise ailesine ve kendisine büyük değer veren Palu halkının yoğun ısrarları ona olan destekleri ile belediye başkanı seçilirse millete, halkına hizmet etme arzusu vardı. İkinci seçenek daha zor ve riskli olmasına rağmen memleketlilerinin ısrarlarını geri çevirmeyen Septioğlu büyük bir risk alarak, Adana'da kurmuş olduğu düzeni bırakıp Palu'ya dönmüş ve 1963 yerel seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Adalet Partisi (AP) gibi güçlü partilerin adaylarına karşı Palu'dan bağımsız belediye başkan adayı olmuştur. Palu halkı onu attığı bu kritik adımdan dolayı pişman etmemiş ve Palu belediye başkanı olarak seçmiştir. Böylece Ali Rıza Septioğlu, vefatına kadar başarıyla yürüteceği siyasi hayata tekrar adım atmıştır²³.

1.6. Siyasi Hayatının Başlaması

Ali Rıza Septioğlu'nun siyasete adım attığı dönemler, ülkede çok partili hayatın yeniden hayata geçirilmeye çalışıldığı, bol çalkantılı ve II. Dünya Savaşı'nın etkilerin devam ettiği yıllardır. 7 Ocak 1946'da Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü tarafından kurulan Demokrat Parti'nin siyasal amacı ülkede demokratik ortamın tam manasıyla gerçekleşmesini sağlamak ve çok sesliliği gerçekleştirmektir. Bu yüzden, parti tüzüğünde temel hak ve özgürlüklere geniş yer verilmiştir. Aynı yıl Elazığ'da kurulan Demokrat Parti il başkanlığına Avukat Hamit Ali Yöney getirilmiştir. Partinin ilk il kongresi ise 15 Mart 1950'de düzenlenmiştir. Kongre sonucunda, il idare kuruluna Avukat Ömer Sanaç, Kazım Bayer, Abdullah Erkmen, Hamit Ali Yöney, Hilmi Soyarslan ve Lütfü Ek seçilmişlerdir²⁴.

Çok partili hayata geçiş yapıldığı dönemde çok sesli siyasal yaşamın taşları henüz yerine oturmamış olmasına rağmen, Demokrat

²³ Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 04.08.2024 Tarihli Röportaj.

²⁴ Sina Akşin, *Çağdaş Türkiye 1908-1980/Türkiye Tarihi*, C. 4, Cem Yayınevi, Ankara 1997 s. 143.

Parti'nin sahneye çıkmasıyla birlikte halk âdeta ekonomik, sosyal, siyasi bunalımlara bir çare ararcasına yeni kurulan bu partiye büyük raĒbet göstermeye başlamıştır. Demokrat Parti'nin kuruluşundan itibaren prensip olarak *“halka din ve vicdan özgürlüğünü saĒlamak”* olarak belirlemesi, bu durumu etkileyen faktörlerin başında gelmiştir. Büyük Türkiye misyonu ile yola çıkan Demokrat Parti'nin bir an evvel iktidar parti olmasını isteyen halk, DP'nin, ülkenin sorunlarına çözümler bulmasını beklemektedir. Ali Rıza SeptioĒlu'nun siyasi yaşamının başlangıç noktası, *“1946 ruhu”* diye adlandırılan, çok partili döneme geçişin başlangıcı sayılan Demokrat Parti'nin kuruluş dönemleri olmuştur. SeptioĒlu, Demokrat Parti'nin, kurulduĒu andan itibaren milletin büyük desteğini alma ve tek başına iktidar olma amacı doĒrultusunda attığı adımları çok iyi gözlemlemiş ve âdeta bir arayış ve bekleyiş içerisinde olan halkın DP'yi bir kurtarıcı olarak gördüğünü fark etmiştir. Gerek bu etkenler gerekse Palu ve çevresinde ailesinden gelen manevi miras ve saygınlık, onu siyasete yönlendiren en önemli faktörler olmuştur. Bu doĒrultuda, Demokrat Parti'nin teşkilatlanmaya başladığı dönemlerde (1945-1946) siyasete başlayan Ali Rıza SeptioĒlu'nun siyasi hayatta aldığı ilk resmi görevi, Demokrat Parti Palu ilçe teşkilatı idare heyeti üyeliği olmuřtur²⁵.

1.6.1. Demokrat Parti İlçe Başkanlığı Dönemi

14 Mayıs 1950 yılında yapılan seçimler sonucunda yurdun genelinde olduĒu gibi, Elazığ'da da Demokrat Parti'nin siyasi zaferi gerçekleşmiş, DP, Elazığ'da beş milletvekilliğinin hepsini kazanmıştır. Kazanılan bu zafer sonrasında Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar parti çalışmalarını kapsamında, heyetiyle beraber Elazığ'a da gelmiş, hem halka teşekkür etmiş hem de halkın talep ve sorunlarını dinlemiştir. Bu ziyarete Elazığ ili ve ilçelerinden, ayrıca civar vilayetlerden büyük bir katılım olmuştur. O dönem, Elazığ'da 1940'lı yıllardan itibaren, gencinden yaşlısına, gazetecilerinden aydın kesimine, Elazığ genelinde ortak bir gaye oluşmuş ve özellikle Demokrat Parti'nin Elazığ'da elde ettiği ezici üstünlük sonrasında daha da umutlanan halk, bu hayalin gerçekleşmesi için seferber olmuştur. Bu amaç ile 1952 senesinde *“Atatürk Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği”* adı altında bir sivil toplum teşkilatı oluşturulmuş, bu dernek öncülüğünde, Elazığ'da bir

²⁵ DaĒ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza SeptioĒlu*, s. 53-54.

üniversite kurulması ve isminin de “Atatürk Üniversitesi” olması için büyük çaba sarf edilmiştir. Ancak dönemin Erzurum milletvekillerinin ve ileri gelenlerinin araya girmesi ve üniversitenin Erzurum’da kurulması için attıkları adımlar sonucunda, Atatürk Üniversitesi’nin, 1957 seçimlerinin hemen öncesinde, Celal Bayar’ın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sonrası, Erzurum’da açılmasına karar verilmiştir. Elazığ halkının bu önemli beklentisinin Demokrat Parti tarafından gerçekleştirilmemesi, verilen sözlerden son anda vazgeçilmesi şehrin bütün kesimleri tarafından büyük bir üzüntü ve tepkiyle karşılanmış ve bu durum Demokrat Parti’nin, bir dahaki seçimlerde Elazığ’da âdeta dibe vuruşunun en önemli etkeni olmuştur. Elazığ halkı, büyük umutlarla, şehrinde açılmasını beklediği üniversitenin Erzurum’da açılmasına karar veren Demokrat Parti’ye tepkisini 1957 Genel Seçimleri öncesinde Elazığ’a gelen Adnan Menderes’i Demokrat Parti il başkanı ve Elazığ belediye başkanı dâhil olmak üzere, karşılamaya gitmeyerek göstermiştir. Sonrasında ise 27 Ekim 1957’de yapılan genel seçimlerinde 114.767 seçmenle yer alan Elazığ, 6 milletvekili çıkarmış, halk âdeta tek yürek olarak Demokrat Parti’ye olan tepkisini, vekillerin tamamını Cumhuriyet Halk Partisi’nden çıkararak göstermiştir²⁶.

1957 Genel Seçimlerinde Elazığ’da büyük bir hezimete uğrayan Demokrat Parti’de başlayan huzursuzluk ve bölünmeler Palu’da da baş göstermiştir. Dönemin Palu ilçe başkanı Haşim Haşıdır, Palu siyasetine yön veren etkin ailelerden olan Saraçlar (Ömer Saraç ve ailesi) ile ters düşmüş, bu ters düşme sonucunda Haşim Bey, hem ilçe başkanlığından alınmış hem de Demokrat Parti’den ihraç edilmiştir. Onun bu ihracı ve parti başkanlığından alınması üzerine Demokrat Parti ilçe başkanlığı için seçilecek doğru kişinin üniversite olayından dolayı partiye küskün olan halkla arayı düzeltmek için bir fırsat olarak gören parti yöneticileri, Ali Rıza Septioğlu ve ailesinin bölgedeki etkisinin bilincinde oldukları için Elazığ’da yeniden toparlanmanın yolunu, halk üzerinde önemli bir nüfuza sahip olan bu aileyi partiye dâhil ederek, siyasete çekmekte bulmuşlardır. Palu halkını, aileye aracı kılarak Ali Rıza Septioğlu’nun Palu müftüsü olan babası Ali Sadin bey ile görüşmeler yapmış, Ali Rıza Septioğlu’nun, Demokrat Parti ilçe başkanı olması konusunda isteklerini belirtmişlerdir.

²⁶ Kerim Sunguroğlu, *Harpüt ve Elazığ’da Yüksek Öğretim*, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara 1999, s. 47-48.

Hacı Sadin Bey, önce isteksiz davranıp, oğlunun siyasete girmesine sıcak bakmasa da, Palu halkının yoğun isteği üzerine oğlunun Demokrat Parti ilçe başkanı olmasına rıza göstermiştir. Böylece, Türk siyasetinde uzun yıllar varlık gösterecek olan Ali Rıza Septioğlu'nun 1957'den 1960 Darbesi'ne kadar sürecek olan Palu ilçe başkanlığı süreci başlamıştır. Geçen dört yıl süre zarfında, kendisine tam destek veren ve teşkilat başkanı olmasını sağlayan Palu halkını yanılmayan Septioğlu'nun, Palu'nun iktisadi, siyasi ve sosyal bakımdan önemli gelişmeler yaşamasında büyük katkıları olmuřtur²⁷.

1.6.2. 1960 Darbesi Sürecinde Yaşadıkları

1959 yılında iktidar partisi olan Demokrat Parti ile muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi arasında gerilmeye başlayan ilişkiler, 1960'a gelindiğinde daha da artmıştır. 7 Nisan 1960'ta Demokrat Parti meclis grubu bir bildiri yayınlayarak; Cumhuriyet Halk Partisinin yurt genelinde baş gösteren yıkıcı grupları etrafında topladığını, vatandaşları da iktidara yönelik isyana teşvik ettiğini öne sürmüş ve bu bildirinim hemen sonrasında mecliste bir Tahkikat Komisyonu oluşturmuştur. Bu komisyon aracılığıyla yaklaşık üç ay boyunca muhalefetin ve ona destek veren basın kuruluşlarının faaliyetlerini soruşturmuştur. İktidarın kurduğu bu tahkikat komisyonunun varlığı, muhalefet destekçilerinden başlayarak, özellikle üniversite öğrencileri ve halk arasında giderek büyüyen bir tepki oluşmasına neden olmuştur. 26 Nisan 1960'da İstanbul Üniversitesi hocaları ve öğrencileri, kurulan komisyonu ve hükümetin uyguladığı baskıları protesto etmişlerdir. Bu protestolar daha sonra Ankara'da ve yurdun çeşitli bölgelerinde de devam etmiştir. Öte yandan ordu içerisinde de Demokrat Parti iktidarına karşı baş gösteren hareket, başlayan protesto gösterileri ile iyiden iyiye açığa çıkmaya başlamıştır. 29 Nisan 1960'ta gerçekteşen gösterilerdeki çoğunluğu öğrenci gruplarından oluşan göstericiler ile ordu arasındaki dayanışma bunun en bariz örneğini teşkil etmiştir. Başbakan Adnan Menderes'in yaptığı basın açıklamasında, oluşturulan tahkikat komisyonunun başlangıçta belirlenen süreyi (3 ay) tamamlamadan çalışmalarının sonlandırılacağını belirtmesi, Türk Silahlı

²⁷ Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 04.08.2024 Tarihli Röportaj.

Kuvvetlerinin hükümete karşı darbe yapma kararını engellemeye yetmemiştir²⁸.

27 Mayıs 1960'ta Orgeneral Cemal Gürsel başkanlığında bir grup subayın bir araya gelerek oluşturduğu Milli Birlik Komitesi, emirleri altındaki askerleri eş zamanlı harekete geçirerek Türk Silahlı Kuvvetleri adına yönetime resmen el koyduklarını bildirmişlerdir. 27 Mayıs sabahı radyodan yapılan yayınlara gerçekleştirilen darbeyi gerekçeleriyle halka duyurmuşlardır. Aynı gün Eskişehir'den dönen Adnan Menderes, Kütahya yolu mevkiinde durdurularak tutuklanıp önce Ankara'ya, daha sonra İstanbul'a götürülmüştür²⁹. Sonrasında ise Celal Bayar, diğer hükümet görevlileri ve Demokrat Parti milletvekilleri ile beraber Yassıada'ya gönderilmişlerdir. Yaklaşık bir sene süren davalar 15 Eylül 1961'de tamamlanarak, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Bakanlar Kurulu üyeleri, Demokrat Parti milletvekilleri ve üyelerinin bulunduğu 592 sanığın 228'i hakkında idam cezası talebinde bulunulmuştur. Yüksek Adalet Divanı, 15 kişiyi idam cezasına çarptırırken 31 sanığa ömür boyu hapis cezası, 418 sanığa da 6 ay ile 24 yıl arasında değişen hapis cezaları vermiştir. Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu 16 Eylül, Adnan Menderes ise 17 Eylül'de idam edilmişlerdir. İçerisinde general, albay, yarbay, binbaşı ve yüzbaşılardan oluşan 38 kişilik Milli Birlik Komitesi 25 Ekim 1961'e kadar Türkiye'nin siyasi hayatına hâkim olmuş, bu süreçte disiplinli katı yönetim sürerken tutuklama ve cezalandırmaların da devamı gelmiştir³⁰.

1960 yılında gerçekleşen 27 Mayıs Askerî Darbesi, Ali Rıza Septioğlu ve ailesinin de zorlu süreçlerden geçmesine neden olan önemli dönüm noktalarından birisi olmuştur. Ali Rıza Septioğlu, darbe gibi yıkıcı bir olayı, henüz siyasi hayatının ilk durağı olan Palu İlçe Başkanlığı döneminde yaşamıştır. Septioğlu o dönemde, ailesi ve çocuklarıyla beraber yaşadığı Palu'da bir yandan Demokrat Parti İlçe Başkanlığını yürütürken, diğer yandan da çok sevdiği ticaretle meşgul olarak, esnafılık yapmaktaydı. Septioğlu ve ailesinin yaşadığı ev Palu'nun biraz dışında kalan Beyhan yolu üzerinde yer alan bir bahçenin içerisindeydi. İhtilalin

²⁸ Seyfettin Erdoğan, *Politik Konjoktür Hareketleri Teorisi Perspektifi İle Siyaset-Ekonomi İlişkileri*, Değişim Yayınları, İstanbul 2004, s. 52-54.

²⁹ Taşkın Tuna, *Adnan Menderes'in Günlüğü*, Şule Yayınları 2010, s. 329.

³⁰ Turhan Dilligil, *İmralı'da Üç Mezar*, Dem Yayınları, 1989, s. 25-29.

gerçekleŖtiđi 27 Mayıs gecesi Ali Rıza Septioğlu Elazığ'ın merkez ilçesindeyken, bir arkadaŖının ona darbe olduğunu haber vermesi üzerine hızla Palu'ya ailesinin yanına dönerek, geliŖmeleri takip etmeye baŖlamıŖtır. Kısa bir süre sonra bir grup asker, Septioğlu'nun evine gelerek, teslim olması gerektiğini ve bir müddet, tedbir amaçlı olarak gözetim altında tutulacağını belirtmiŖlerdir. Ailesi ile vedalaŖıp babasının elini öperek ve helalleŖerek evinden ayrılan Ali Rıza Septioğlu'nun darbe sonrasında yaŖadıđı zorlu süreci baŖlamıŖtır³¹.

İlk olarak Palu'da bir hastaneye götürülerek muayeneden geçirilen Septioğlu'na burada bulunan çalıŖanlar ve halk tarafından gösterilen büyük hürmet ve ilgi askerlerin dikkatini çekmiŖtir. Buradaki iŖlemlerin tamamlanmasının ardından, Palu Hükümet Konağının altındaki nezarethaneye yerleŖtirilen Septioğlu'nun gözetim günleri bir süre sonra Elazığ merkez ilçesinde devam etmiŖtir. YaklaŖık bir ay süren bu ilk tutukluluk sürecinin ardından serbest bırakılmıŖ, ancak aradan kısa bir süre geçmeden tekrar tutuklanarak, Elazığ Kolordu Komutanlığında gözetim altına alınmıŖtır. Ali Rıza Septioğlu'nun yaklaŖık bir yıl devam eden bu süreçte tanıŖtıđı bir asker onun hayatında önemli bir yere sahip olmuŖtur. Yarbay Necdet Doğan adındaki bu asker, dönemin Elazığ valisine bizzat giderek: *“Eğer Ali Rıza Septioğlu'nun tutukluluk hali devam ederse, ben bu ihtilalin meŖrutiyetinden Ŗüphe ederim.”* demiŖtir. Septioğlu aradan yıllar geçmesine rağmen onun bu davranıŖını unutmamıŖ ve o yıllardan bahsederken her fırsatta dile getirmiŖtir. Yarbay Necdet Doğan ile Ali Rıza Septioğlu arasında darbe döneminde baŖlayan bu dostluk uzun yıllar devam etmiŖtir³².

Ali Rıza Septioğlu, ihtilal yönetimi tarafından, o dönem gerçekleştirilen tutuklama ve cezalandırmaların, hiçbir önemli gerekçe sunulmadan yapıldığını, ihtilal sonrasında valilere verilen geniŖ ve sınırsız yetkilere bađlamıŖtır. Çünkü o süreçte, valiler kendilerine verilen yetkiler sayesinde, istedikleri kiŖileri hukuksuz, gerekçesiz ve mesnetsiz bir biçimde tutuklatabilmiŖlerdir. Dönemin Elazığ Valisi Abdullah İğneciler de Septioğlu'nun, ailesinin potansiyel durumunu göz önünde

³¹ Fevzi Septioğlu, Ali Rıza Oğlu, 01.01.1947 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihinde Yapılan Röportaj.

³² Fevzi Septioğlu, Ali Rıza Oğlu, 01.01.1947 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihinde Yapılan Röportaj.

bulundurarak gözaltına alınması emrini vermiş, hatta Palu'da gözetim altında tutulduğu yerde kalmasına dahi müsaade etmemiştir. Elazığ Garnizon Komutanlığı'na getirilen Septioğlu, burada bir süre daha gözetim altında tutulmuştur³³.

27 Mayıs 1960 askerî darbesinin tabii sonucu olarak başlayan tutuklamalar, Ankara'da, darbenin gerçekleştiği günden itibaren başlamış olmasına rağmen diğer vilayetlerde daha sonra başlamıştır. Darbeden yaklaşık bir-bir buçuk ay sonra, Milli Birlik Komitesi tarafından Elazığ'da gerçekleştirilen tutuklamalar yalnızca Ali Rıza Septioğlu ile sınırlı kalmamıştır. Elazığ Demokrat Parti il idare kurulu üyeleri, eski milletvekili Ömer Sanaç, il başkanı Rasim Küçükkel, belediye başkanı Mustafa İspir, kurul üyeleri Abit Sadıklar, Sabri Güray, Adnan Orakçioğlu ve Ziya Çarsancaklı gibi isimler de gözaltına alınanlar arasındadır. Ali Rıza Septioğlu, Elazığ Garnizon Komutanlığı'nda tutuklu bulunduğu süre zarfında hemen her gün çok sayıda insan tarafından âdeta ziyaretçi akınına uğramıştır. Bu ziyaretçilerin çoğu Palu'daki akrabaları, arkadaşları, dost, ahabları ve sevenleridir. İlk başlarda askerî idare, yoğun ziyaret akınından rahatsız olup ziyaretçileri geri çevirse de, Septioğlu'nun subaylar ve personel ile kurmuş olduğu yakın diyalog ve iyi ilişkiler sayesinde, bir süre sonra gelen ziyaretçiler, sorun olmaktan çıkmıştır. Artık onu ziyarete gelenler rahatça görüşme imkânı bulabilmişlerdir³⁴.

Ali Rıza Septioğlu “tek parti dönemi”nin neden olduğu zorlu süreçleri, ailesi ile birlikte yakından yaşamış bir isim olarak, Demokrat Partinin getirdiği özgürlük ortamını savunan bireyler arasında yer almıştır. Bundan dolayı da yargılamaları ve idamları hiçbir zaman içine sindirememiş, ülkeye bu süreci yaşatanların da yargılanması gerektiğini, hayatının sonuna kadar savunmuştur. Ancak, etrafındaki insanlar da başta olmak üzere, ihtilal yönetimi tarafından, siyasete getirilen yeni düzene karşı herkesin tepkisiz kalmasına göz yummayarak, bir süre siyasetten uzaklaşmıştır³⁵.

1.6.3. Askerlik Dönemi

³³ Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 04.08.2024 Tarihli Röportaj.

³⁴ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 70-71.

³⁵ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 72.

Ali Rıza Septioğlu'nun tutukluluk günleri sona erdikten sonra suçsuz bulunarak serbest bırakılmış, ama hemen sonrasında on beş ay sürecek olan askerlik süreci başlamıştır. Septioğlu'nun Palu ve çevresinde kendisine ve ailesine olan rağbeti ve siyasi potansiyelini bilen ve onu kendisine rakip gören bir kişi, askerlik durumunu koz olarak kullanmaya karar verip onu yetkili makamlara şikyet ettiği için tutuklu olduğu günlerin hemen ardından apar topar askere alınmıştır. Askerliğe ilk olarak Ankara Mamak'ta muhabere eri olarak başlamış, burada acemi birliğindeki görevi sona erince de Edirne Keşan'a gönderilmiştir. Askerlik günleri Ali Rıza Septioğlu için hayatının zorlu dönemleri arasındadır. Kışladaki askerler, 27 Mayıs İhtilalinden nce Demokrat Parti yönetiminde yer aldığı için, kendisine hiç iyi davranmamış ve devamlı baskı altında tutmuşlardır. Örneğin yaz sıcağında bütün askerlere yazlık üniformalar verilmesine rağmen onu kışlık kıyafetlerle gezdirerek ağır ve zorlu görevleri yapmak zorunda bırakmışlardır. Toplam 15 ay 16 gün askerlik yapan Septioğlu askerliğini tamamladıktan sonra uğradığı haksızlıklara ve muamelelere sessiz kalmayarak, Genelkurmayı mahkemeye vermiştir. Mahkeme ise Septioğlu'na tazminat ödenmesine karar vermiřtir³⁶.

1.6.4. Palu Belediye Başkanlığı Dönemi

Ali Rıza Septioğlu, ihtilalin ardından yaşadığı tutukluluk ve askerlik süreçleri sırasında yaşadıkları sonucunda siyasetten uzaklaşmış, Adana'ya giderek burada canlı hayvan alım satımı ticaretine başlamıştır. Kısa zaman sonra işlerini büyüterek, önemli oranda canlı büyükbaş ve kkbaş hayvanı yurtdışına ihraç etmeye başlamıştır. Adana'da yaşadığı ve sevdiği işi yaparak iyi bir geçim sağlayan ve rahat bir hayat süren Septioğlu, 1963'teki yerel seçimlere kadar Adana'daki bu düzenini srdrmştir. 1963 yılında Palu halkının ve yakın arkadaşlarının yoğun isteği ve babası şeyh Sadin'in "*Memlekete dn ve belediye başkanlığına aday ol.*" demesi üzerine, belediye başkanlığına adaylığını açıklamak için Elazığ'a dnmştir. Kısa zamanda çok iyi bir seviyeye getirdiği Adana'daki kurulu düzenini bırakarak, memleketine geri dönen Ali Rıza Septioğlu'nu Palu Halkı pişman etmeyerek, kendilerine yakışır bir biçimde yapılan yerel seçimlerde ona sahip çıkmış ve âdeta ona karşı

³⁶ Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 04.08.2024 Tarihli Röportaj.

yapılan haksızlıklar karşısında O'nun yanında yer aldıklarını göstermişlerdir³⁷.

Seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi'ne ve Demokrat Parti'nin bir uzantısı olan Adalet Partisi'ne karşı bağımsız aday olarak tek başına mücadele etmiş ve seçim sonunda her iki parti adaylarını büyük bir oy farkı ile geride bırakmayı başarmıştır. 17 Kasım 1963'te yapılan yerel seçimleri sonucunda 3995 nüfuslu Palu'da geçerli oy: 1176, katılım: %76.14, Adalet Partisi 262 oy ile %22.28, Cumhuriyet Halk Partisi 437 oy ile %37.16, Ali Rıza Septioğlu 477 oy ile %40.56 oranında oy almıştır. İhtilalin ardından gerçekleşen ilk yerel seçimler sonucunda Palu belediye başkanı olan Ali Rıza Septioğlu 25 Kasım 1963'ten itibaren görevinin başına geçmiştir³⁸.

Belediye başkanlığı döneminde kanalizasyon ve yol çalışmaları başta olmak üzere ilçeye önemli hizmetlerde bulunan Septioğlu, O dönemlerde henüz yeterli miktarda elektrik üretilmediği için ilçelere elektrik verilememekte, sadece illerde elektrik kullanımı mümkün olmaktadır. Gelişmenin, uygarlaşmanın en önemli unsurlarından birisinin elektrik olduğunu savunmuş ve ilçesine elektrik getirebilmek için büyük çaba sarf etmiştir. Palu'ya büyük bir jeneratör kurdurarak ilçesine elektrik getirmeyi başarmıştır. Palu ilçesi onun döneminde âdeta yeniden inşa edilmiş, Belediye başkanlığı binası ve hükümet konağı başta olmak üzere birçok kamu binası onun belediye başkanlığı döneminde yapılmıştır. Ali Rıza Septioğlu'nun belediye başkanlığı sürerken 1965 yılında genel seçimler gerçekleşmiş, Septioğlu bu seçimlere milletvekili aday olarak katılmak istemiştir. Ancak babası Ali Sadin Bey yaşlı olduğu için oğlunun, son yıllarında kendisinin yanından uzaklaşmasına razı gelmemiştir. Babasının rızasını almadığı için Ali Rıza Septioğlu seçimlere adaylığını koymaktan vazgeçmiş, Palu belediye başkanlığı görevini sürdürmüştür. Bir sonraki yerel seçimlerde (1968) ise yeniden bağımsız olarak Palu belediye başkanlığına aday olmuş ve seçimler sonucunda diğer adayların neredeyse iki katı oranında oy alarak yeniden belediye başkanı seçilmiştir.

³⁷ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 79-80.

³⁸ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 81-82.

Bu seçimler âdeta Palu halkının Ali Rıza Septioğlu'na kendilerine yaptığı hizmetlere verdiği bir cevap olmuştur³⁹.

1.6.5. Milletvekilliği Dönemi

1969 yılı genel seçimleri yaklaştığında Ali Rıza Septioğlu'nun dost, akraba ve ahbabları ile beraberindeki Palu halkı, onun memleketine olan düşkünlüğünü ve yaptığı hizmetleri iyi bildikleri için, kendisini mecliste görmek istediklerini belirtmişlerdir. O dönemde Elazığ' da pek çok ilçenin yol, su, elektrik sorunu vardır ve bu sorunların, Palu belediye başkanlığı sırasında gösterdiği gayret ve hizmetlerle ilçesini kalkındıran Septioğlu'ndan başkasının gideremeyeceğini düşündükleri için ona bu teklifi götürmüşlerdir. Ali Rıza Septioğlu, kendisini Palu dışında kimsenin fazla tanımadığını göz önünde bulundurarak, parti listelerinde ilk sıralarda yer alamayacağını düşünmüş, bu yüzden de 1969 genel seçimlerine bağımsız aday olarak katılmıştır. Septioğlu ve yakın arkadaşları, kısıtlı imkânlarla rağmen, ailesinin bölgede tanınıp sevilmesine güvenerek, ayrıca Palulu iş insanlarının maddi manevi desteklerini alarak çok iyi bir siyasi propaganda gerçekleştirmişlerdir⁴⁰.

12 Ekim 1969 genel seçim sonuçlarına göre 80.716 geçerli oyun, 28.346'sını Adalet Partisi, 21.661'ini Cumhuriyet Halk Partisi, 12.812'sini ise bağımsız aday olan Ali Rıza Septioğlu almıştır. Böylece AP ve CHP 2'şer aday çıkarırken, Elazığ'ın 5. Milletvekili Ali Rıza Septioğlu olmuştur. Başta Palu olmak üzere Elazığ halkı, Septioğlu'nu meclise taşıyarak, onun memleketine hizmetlerine devam etmesinin yolunu ilk kez bu seçimle açmışlardır. Milletvekilliğinin üzerinden birkaç ay geçtikten sonra, Septioğlu, memleketine istediği gibi hizmet edebilmenin bağımsız milletvekili olarak çok zor olacağını anlamış, Elazığ belediye başkanı Şükrü Kacar ile anlaşarak birlikte Adalet Partisi'ne katılma kararı almışlardır. Başbakan Süleyman Demirel'e, Elazığ'a ferrokrom tesislerinin kurulmasının sözünü vermesi hâlinde AP'ye katılacağını belirtmiştir. Demirel'den konuyla ilgili sözü alınca da Adalet Partisi'ne katılmıştır. 1960'ların sonlarına doğru ülkede yeni bir askerî darbenin ayak sesleri duyulur hâle gelmiştir. 1960'lı yılların ortalarında başlayan öğrenci hareketleri 70'li yıllara gelindiğinde boyut

³⁹ Feyzi Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 01.01.1947 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihli Röportaj.

⁴⁰ Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 04.08.2024 Tarihli Röportaj.

değiştirerek, silahlı eylemlere dönüşmüştür. Türk Silahlı Kuvvetleri içerisindeki bir grup, askeri müdahale girişiminde bulununca Başbakan Süleyman Demirel istifa etmiştir. İhtilal yönetimi döneminde temel hak ve özgürlüklere ciddi kısıtlamalar getirilerek, ara rejim dönemine girilmiştir. 10 Ocak 1972'de Askerî Yargıtay, Öğrenci olaylarında başı çeken Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın idamına karar vermiştir. Bu karar, öncesinde mecliste oylama yapılmıştır. Oylama yapılmadan evvel, konuyla ilgili görüşünü "*İnsana canı Allah vermiştir. Almak da ancak onun işidir.*" diyerek idamları tasvip etmediğini dile getiren Ali Rıza Septioğlu, 16 Mart 1972'de yapılan oylamaya katılmamıştır. Ancak bu üç genç, Senatodan çıkan karar doğrultusunda 6 Mayıs 1972'de idam edilmişlerdir⁴¹.

1969 yılında Bağımsız aday seçildikten bir süre sonra Adalet Partisine katılan Ali Rıza Septioğlu, memleketine önemli hizmetlerin yapılması için harekete geçmiş, ancak bu hizmetler onun siyasi rakiplerinin dikkatini çekmiştir. Yaklaşan 1973 genel seçimleri öncesinde yeniden milletvekili adayı olmak için harekete geçerek çalışmalarına başlamıştır. Yapılan liste oyunlarıyla ilk sıradan ikinci sıraya yerleştirilen Septioğlu, 14 Ekim 1973 tarihinde yapılan seçimler sonucunda Cumhuriyet Halk Partisinin ve Milli Selamet Partisinin 2'şer aday, Adalet Partisinin ise 1 aday çıkarması sonucu milletvekili seçilememiştir. Ailesiyle beraber Ankara'dan Elazığ'a geri dönerek babası Ali Sadin Bey'in yanına yerleşmiştir. Oğulları Feyzi ve Muhammet bazı kurumlarda mevsimlik işçi olarak çalışmaya başlamış, diğer oğlu Mücahit ise vekil öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Ailesinin maddi durumu iyi değildir ve aileye Palu müftülüğü yapan babası Sadin Bey bakmaktadır. Tekrar eski mesleği olan ticarete atılmanın yollarını arayan Ali Rıza Septioğlu, o dönemde Palu'da sebze hali inşaatının ihalesinin yapılacağını duymuş ve Adana'daki kuzenlerinden aldığı 20.000 TL borç para ile girdiği inşaat ihalesini kazanarak ticarete yeniden başlamıştır. Ardı ardına gelen ticari faaliyetlerle maddi sıkıntılar aşılmaya başlanmış, 1975 yılında aile ekonomik olarak rahatlamıştır⁴².

⁴¹ Adem Doğan, *Siyasi Arena'da Elazığ'ın Seçimi*, Çaydaçıra Yayıncılık, Elazığ 2007, s. 83-88.

⁴² Feyzi Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 01.01.1947 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihli Röportaj.

1977 genel seçimleri öncesinde, Nisan ayından itibaren siyasi faaliyetlerde başlayan canlanma ile Septioğlu, aday adaylığını Adalet Partisinden koymuştur. Parti onu önce birinci sıradan aday göstereceğini söylemesine rağmen sonradan Septioğlu’nu bir önceki seçimde olduğu gibi ikinci sıradan aday göstermiştir. Seçimlere yalnızca 45 gün kala; daha öncesinde ön seçim yapılacağını açıklamış olan Adalet Partisinde adayların merkez yoklamasıyla belirlenmesine karar verilmiştir. Bu kararın duyulması ile Elazığ’daki parti teşkilatı bir anda karışır ve Ali Rıza Septioğlu’nun da aralarında bulunduğu yedi aday adayı, genel merkeze telgraf çekerek ön seçim yapılmaması hâlinde partiden istifa edeceklerini bildirmişlerdir. Genel merkez tarafından açıklanan aday listesinde birinci sırada Rasim Küçükkel yer alırken, Ali Rıza Septioğlu ikinci sıradan aday gösterilmiştir. Bunu gören Ali Rıza Septioğlu Adalet Partisinden istifa ederek, seçimde bağımsız olarak aday olacağını açıklamıştır ve hızla seçim çalışmalarına başlamıştır. Septioğlu, seçim konuşmalarında “1963 seçimlerinde sizlerin desteğiyle büyük teveccühünüze mazhar oldum, sizlerin hüsniyetini istismar etmemek ve sizleri mahcubiyete uğratmamak için elimden gelen çabayı sarf ettim. şimdiki gayem ise sizlere hizmetime, yine sizlerden aldığım destek ve güçle devam edebilmektir. İcinizden çıkmış bir yakınınız olarak, seçildiğim takdirde sizleri yine aynı duruş ve şahsiyetimle temsil edeceğim.” demiştir. Oldukça sakin bir şekilde gerçekteşen 5 Haziran 1977 genel seçimleri sonuçları itibarıyla Elazığ’dan Cumhuriyet Halk Partisi 2, Adalet Partisi 1, Milliyetçi Hareket Partisi 1 milletvekili çıkarırken, Ali Rıza Septioğlu, aldığı 23.276 oy ile bağımsız milletvekili olarak meclise girmeyi bařarmıřtır⁴³.

1977 seçimleri sonrasında partilerin tek tabanlı hükümet için geçerli sayıya ulaşamamaları, ülkeyi koalisyon ortamına yönlendirmiştir. Böyle bir ortamda CHP lideri Bülent Ecevit: “AP ve MHP dışında her türlü koalisyona hazırız.” derken, AP lideri Süleyman Demirel ise: “Milliyetçi Partiler topluluğu ülkeyi Sol’a teslim etmemelidir.” Diyerek birbirlerinin zıttı görüşlerini belirtmişlerdir. İlk olarak Ecevit’in, Mecliste en fazla sandalye sayısına sahip olan parti başkanı sıfatı ile oluşturduğu azınlık hükümetinin programı mecliste okunurken, AP’li ve MHP’li vekiller genel kurul salonunu terk etmişlerdir. Milli Selamet Partisi üyeleri

⁴³ Doğan, *Siyasi Arena’da Elazığ’ın Seçimi*, s. 115-121.

ise birleşime katılmamışlardır. Bunun üzerine AP Partisi başkanı Süleyman Demirel öncülüğünde kurulan İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti 219 ret oyuna karşılık 222 evet oyu ile güvenoyu almış ancak bu hükümetin ömrü çok uzun olmamıştır. 1978 yılının ocak ayında “*Hükümetin iç ve dış güvenliği sağlayamadığı, ulusal birlik ve beraberliği zedeleyip, ülkenin gelişmesini engellediği, halkı yoksulluğa sürüklediği*” gerekçelerini içeren gensoru önergesi sonucunda, Cumhuriyet tarihinin gensoru ile düşürülen ilk hükümeti olmuştur⁴⁴.

Ali Rıza Septioğlu, seçim döneminde Adalet Partisi ile önemli problemler yaşamasına, listelerde istediği sırada yer almamasına rağmen, seçimler sonrasında kurulan Demirel hükümetine güvenoyu vermiştir. 21 Temmuz 1977’de kurulan Süleyman Demirel’in başkanlığındaki AP-MSP-MHP koalisyonundan sonra İkinci Milliyetçi Cephe olarak adlandırılan 5. Hükümet kuruldu. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından görevlendirilen Demirel’in başbakanlığında kurulan bu hükümet 1 Ağustos 1977’de TBMM’de yapılan oylama sonucunda 448 milletvekilinin 229’unun güvenoyunu almayı başarmıştır. Elazığ bağımsız milletvekili Ali Rıza Septioğlu hükümete güvenoyu veren vekiller arasında yer almıştır. Artık Demirel yeniden başbakan, Septioğlu da seçimleri bağımsız olarak kazanmış güçlü bir milletvekilidir. Memleketine hizmet etmeye kaldığı yerden devam etmiştir. Bu doğrultuda Süleyman Demirel ile yeniden yakın ilişkiler içerisine girer zira iktidar hizmetlerini Elazığ’a getirmeye kararlıdır. Ancak yaklaşan yerel seçimler ülkenin kaderini yeniden değiştirmiştir. Yerel seçim sonuçlarında hüsrana uğrayan Demirel iktidarı meclise verilen bir gen soru ile düşürülmüş ve yeniden Ecevit hükümeti kurulmuştur. Yerel seçimler ile Septioğlu ile Adalet Parti’sinin arasındaki ipler yeniden gerilmeye başlamıştır. Ali Rıza Septioğlu partiden, seçim öncesinde belediye başkan adayını belirleme yetkisini kendisine vermesini istemiş, bu talebi kabul edilirse partiye seçimlerde destek vereceğini belirtmiştir. Ancak parti yönetimi Septioğlu’nun bu talebini geri çevirmiş, böylece Septioğlu için AP’den kopma süreci yeniden başlamıştır⁴⁵.

⁴⁴ Ömer Çaha, *Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler*, Orion Kitabevi, Ankara 2008, s. 22-25.

⁴⁵ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 120-122.

Ali Rıza Septioğlu seçmenine ve nşfuzuna gşvenen, onları arkasına alarak hareket eden bir politikacıdır. Kendisi de aday olsa, başka bir adayı da desteklese tabanının kendisine uyum sağlayacağını bildirdi. Bunlara gşvenerek, yerel seçimlerde Palu’dan belediye başkan adayı olan amcazadesi Gıyasettin Őzsoy’u desteklemiş, bağımsız olarak aday olan Őzsoy Septioğlu’ndan aldığı destek ile seçimleri bşyşk bir farkla kazanmıştır. Bşylece Septioğlu tşm engellemelere rağmen bir kez daha istediğini almıştır. Yerel seçimlerde yaşadığı bu olay, onun Adalet Partisi’nden tekrar uzaklaşmasına neden olmuřtur⁴⁶. Ali Rıza Septioğlu’nun, Önce genel seçimlerde, sonra da yerel seçimlerde karşılaştığı bu kısıtlama ve engelleme olayları AP ile arasının açılmasına neden olmuştur. Kurulacak olan Ecevit iktidarını desteklemesinin ve yıllarca Demirel ile birlikte siyaset yapan bir siyasetçi olarak, Demirel’in en bşyşk rakibinin bakanı olarak yer almasının altında yatan en Önemli neden bunlar olmuştur. Ecevit kabinesinde bakan olarak gşrev alan Septioğlu, kendisinin Őnřnř sşrekli olarak kesmeye çalışan il teşkilatı başta olmak ũzere Adalet Partili yşneticilere gerekli mesajı vermiřtir⁴⁷.

1.6.6. Bakan Oluşu ve Bakanlık Dşnemindeki Faaliyetleri

14 Haziran 1977’de Cumhurbaşkanı Fahri Korutşrk, hşkşmeti kurma gşrevini, CHP lideri Bşlent Ecevit’e vermiştir. Fakat Ecevit koalisyon kurmak için diğer partilerden olumlu yanıt alamamasına rağmen 21 Haziran 1977’de kabineyi ilan etmiştir. Hşkşmetin programı 1 Temmuz’da okunmuş, 2 Temmuz’da gşven oylaması yapılmış ve Ecevit Hşkşmeti gşvenoyu alamamıştır. Kabineyi kurma gşrevi yeniden Sşleyman Demirel’e verilmiştir. Demirel, kabineyi oluşturmuştur fakat partinin bakanlık bekleyen Önemli simalarının liste dışı kalmaları sonucunda, partide “*kşskşnler grubu*” oluşmaya başlamıştır. Kabine zor da olsa gşvenoyu almayı başarmışsa da partideki huzursuz ortam devam etmiştir. Kabinede yer alamayan vekiller, toplanarak Demirel’e karşı bir plan içerisine girmişlerdir. Onların bu faaliyetlerini fark eden Ecevit, kabinesinin gşvenoyu alabilmesi için ihtiyaı olan milletvekili sayısına ulaşabilmenin, bu “*kşskşnler grubundan*” çıkabileceğini dşşşnerek

⁴⁶ Murat Aygen, “Seçmen Davranışı ũzerine Bir İnceleme: Elazığ/Palu Őrneđi”, *Tarih Okulu Dergisi*, Ekim 2018, Y. 11 S. XXXVI, s. 351.

⁴⁷ Yşksel Gşlmen, “*Tşrk Seçmen Davranışı*”, İstanbul ũniversitesi Yayınları, İstanbul 1979, s. 19-22.

harekete geçmiştir. Yapılan görüşme ve pazarlıkların sonucunda Ecevit'le bakanlık karşılığında anlaşmaya varan bu vekiller, hazırlanan protokol metnini imzaladıktan kısa bir süre sonra gerçekleşen yerel seçim sürecinde yaşanan olumsuzlukları bahane ederek Adalet Partisi'nden istifa etmişlerdir. O dönemde bağımsız vekil olarak, olayları dikkatlice takip eden Ali Rıza Septioğlu ile AP'den istifa eden vekillerin yolu kesişmiş ve 1977'nin aralık ayında AP'den ayrılan vekillerin yayınladıkları deklarasyona Septioğlu da imza atmıştır. Ali Rıza Septioğlu'nun bu imzayı atmasındaki en büyük etken, bakanlık görevi alarak, halkına istediği şekilde hizmet edebileceği yetkiler elde edebilmektir. Öte yandan Septioğlu'nu da aralarına alan vekiller, yayınladıkları ortak bildiriye hükümetten desteklerini çektiklerini ve halkın faydası için atılacak her türlü adımı bağımsız grup olarak destekleyeceklerini bildirmişlerdir. Deklarasyona imza atan vekiller: Orhan Alp, Şerafettin Elçi, Hilmi İşgüzar, Oğuz Atalay, Cemalettin İnkaya, Mustafa Kılıç, Güneş Öngüt, Tuncay Mataracı, Enver Akova, Mete Tan ve Ali Rıza Septioğlu'dur. Deklarasyonun hemen akabinde Bülent Ecevit bu 11 milletvekili ile görüşmelerini tamamlayarak hükümet için gensoru vereceklerini duyurmuştur. 22 Aralık 1977'de Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi, Demokrat Parti ve Adalet Partisi'nden istifa eden vekillerin, TBMM Başkanlığı'na gensoru önergesi sunmaları sonucunda hükümet 31 Aralık 1977'de düşürülmüştür. Yeni hükümeti kurma görevi Bülent Ecevit'e verilmiştir. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından onaylanan bakanlar kurulu listesinde 32 bakanlıktan 22'si CHP'ye verilirken, bağımsızlara 10, kabinenin diğer ortaklarına ise yalnızca 3 bakanlık verilmiştir. Ecevit, ilk açıklamasında öncelikli amaçlarının ülkedeki huzur ve güven olduğunu belirtmiştir⁴⁸.

Yeni hükümette, meteorolojiden sorumlu devlet bakanı olarak görev alan Ali Rıza Septioğlu kabinede yer aldığı andan itibaren bağımsız kalacağını duyurmuştur. 05.01.1978'de başlayan bakanlık süreci, 18.06.1979 tarihinde hükümetin gidişatını beğenmediği gerekçesi ile istifasına kadar sürmüştür. Onun bakanlık yaptığı yıllar, o dönemde ülkede yaygın olarak kullanılan meşhur deyimle; “*Yetmiş sente muhtaç olunan*” yıllardır. Ama Septioğlu'na göre, ülkenin içinde bulunduğu durumun

⁴⁸ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 128-129.

sebebi, para ya da kaynak sıkıntısı değil, kaynakların yanlış kullanımı ile israf edilmesidir. Asıl bu mesele üzerinde durulmalı ve mücadele edilmelidir.⁴⁹ Bakan koltuğuna oturduğunda ilk iş olarak, Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün bakanlık imkânlarını ve diğer bazı kaynakları kullanarak, eskimiş olan ve iş görmeyen bütün teknik ekipmanlarını yenilemiştir.⁵⁰ Yatırım yaptırabilmek, tasarruf tedbirleri kapsamında çıkabilmek ve kaynak bulabilmek için çareler arayan Ali Rıza Septioğlu, çözüm olarak Maliye bakanlığı ile görüşmeyi düşünmüş ve dönemin Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu'na giderek, Meteoroloji Genel Müdürlüğünün yeni yatırımlar ve cihaz alımları için on milyon dolarlık kaynağa ihtiyaç duyduğunu iletmiştir. Maliye bakanlığı tarafından isteği kabul edilen Septioğlu, o günün şartlarında çok büyük bir miktar olan on milyon dolarlık ödenekle, genel müdürlüğün bütün ihtiyaçlarının giderilmesini, yeni ölçüm ve değerlendirme cihazlarının alınmasını sağlayarak; meteorolojinin en popüler kurumlar arasına girmesini başarmıştır. Zira Meteoroloji Genel Müdürlüğü, yeni alınan hava tahmin cihazları ile daha doğru ve güvenilir tahminler ve raporlar çıkmaya başlamıştır⁵¹.

Tam bir Elazığ sevdalısı olan Ali Rıza Septioğlu'nun bakanlık görevini kabul etmek ve kabine üyesi olmak için öne sürdüğü şartların başında; hükümetin Elazığ ile ilgili her tasarrufundan ve tüm çalışmalarından haberdar olmayı, Elazığ'la ilgili her şeyin kendisinin bilgisi ve rızası dâhilinde yapılmasını istemiştir. Bu, onun, kurulacak olan hükümete kabul oyu vermek için ön şartı olmuştur. Bakanlığı döneminde memleketinden gelen hiçbir misafirini geri çevirmemiş, öyle ki meteoroloji bakanlığındaki odalar gelen misafirlere dar gelmeye başlayınca, misafirler bakanlığın bahçesinde ağırlanmaya başlamıştır. Ayrıca vakit buldukça kendisi de memleketi Elazığ'a sık sık gidip gelerek, her geldiğinde de memleketinin sorunlarına göre bir ya da iki bakan arkadaşını yanında getirmeye çalışmıştır. Bakan olduktan sonra Elazığ'a ilk ziyaretini 23 Ocak 1977'de gerçekleştirmiş ve kısa süre önce Palu'da

⁴⁹ Seyfettin Erdoğan, *Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi Perspektifi İle Siyaset-Ekonomi İlişkileri*, Değişim Yayınevi, İstanbul 2014, s. 47.

⁵⁰ Murat Aygen, "Elazığ Siyasi Hayatında Ali Rıza Septioğlu Örneği", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y. 7, S. 88, Şubat 2019, s. 278.

⁵¹ Nurettin Baygın, Salih Baygın Oğlu, 05.08.2024 Tarihli Röportaj.

meydana gelen depremin etki ve sonuçlarını yerinde incelemiştir. Bu ziyaretten kısa süre sonra, yanında dönemin İmar ve İskân Bakanı Ahmet Karaaslan ile birlikte Elazığ'a gelen Septioğlu, Palu'da meydana gelen deprem sonrası yapılacak düzenlemelerin, iskân ve yardım işlerinin organizasyonunu sağlamıştır⁵².

1.6.7. Bakanlıktan İstifası Sonrasındaki Siyasi Hayatı

12 Eylül Darbesi öncesinde bakanlıktan istifa eden Septioğlu, önce kurulan Süleyman Demirel Hükümetine güvenoyu vermiş, sonrasında ise Adalet Partisi'ne yeniden katılmıştır. İhtilalden kısa bir süre önce iktidarı devralan Demirel, ekonomik açıdan sancılı süreçlerin yaşandığı ve terör olaylarının tırmandığı kritik bir dönemde göreve gelmiştir. Ali Rıza Septioğlu, Demirel Hükümeti'ne güvenoyu verirken ve AP'ye geçerken; memleketi Elazığ'a yapılmasını istediği yatırımları şart koşmuştur. 12 Eylül Darbesi'nde AP milletvekili olarak gözetim altına alınan Septioğlu, Ankara Merkez Komutanlığı'nda mecburi misafiriğe tabi tutulmuştur. İhtilal Komitesi tarafından verilen emirle siyasi partiler kapatılmış ve iktidar çevresindekilere siyasi yasaklar getirilmiştir. Yasak getirilen siyasetçiler arasında yer alan Ali Rıza Septioğlu'nun siyaset yasağı, 1987 yılında gerçekleştirilen Anayasa referandumuna kadar sürmüştür. Yasaklı olduğu dönem boyunca ailesi ile beraber Ankara'da ikamet etmeye devam etmiş, başta Süleyman Demirel olmak üzere eski siyasi arkadaşları ile dostluklarını sürdürmüştür. Demirel'in öncülüğünde kurulan Büyük Türkiye Partisi ve Doğruyol Partisi'nin kuruluş çalışmalarında bizzat yer almış fakat siyasi yasağı nedeniyle bu oluşumlar içerisinde yasal bir görev alamamıştır. 12 Eylül Darbesi nedeniyle siyasetten uzak kalan Septioğlu, 1983 yılı genel seçimlerinde yer alamamış, meclise ancak 1987'de dönebilmiş, bu zaman zarfında Demirel ile eski dargınlıkları unutup yeniden birlikte siyaset yapmaya başlayarak Doğruyol Partisinden milletvekili seçilmiştir. 29 Kasım 1987'de gerçekleşen Genel seçimde Elazığ'da oyların yüzde 33'ünü alan DYP'nin 1. sıradan aday gösterdiği Septioğlu ile birlikte, Ahmet Küçükkel ve Mehmet Tahir Şaşmaz da aynı partiden milletvekili seçilirken, yeni kurulan Anavatan Partisi de 2 milletvekili çıkarmayı başarmıştır⁵³.

⁵² Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 04.08.2024 Tarihli Röportaj.

⁵³ Doğan, *Siyasi Arena'da Elazığ'ın Seçimi*, s. 148-151.

20 Ekim 1991 tarihinde yapılacak olan genel seçim öncesinde deyim yerindeyse Elazığ'da âdeta aday adayı patlaması yaşanmıştır. Özellikle de Anavatan Partisi ve Doğruyol Partisi'ne ellinin üzerinde aday adayı başvurusu yapılmıştır. Çok çekişmeli ve bol vaatli seçim çalışmalarına sahne olacak olan 1991 Seçimleri öncesinde DYP'nin aday listesine bakıldığında 1. sıradaki adayın Ali Rıza Septioğlu, 2. sıradaki adayın Ahmet Küçükkel, 3. sıradaki adayın Ünal Akbay ve 4. sıradaki adayın ise Orhan Buldaç, olduğu açıklanmıştır. Seçim sonuçları değerlendirildiğinde DYP, ilk iki aday olan Ali Rıza Septioğlu ve Ahmet Küçükkel'i meclise gönderirken, Refah Partisi de Ahmet Cemil Tunç ve Tuncay Şekercioğlu'nu Elazığ'ın üçüncü ve dördüncü milletvekilleri olarak TBMM'ye yollamıştır⁵⁴.

18 Nisan 1999 tarihinde yapılan seçimlerde, Tansu Çiller başkanlığındaki Doğru yol Partisinin 1. sıra milletvekili aday olan Ali Rıza Septioğlu, 21.962 oy alarak, mecliste son kez görev almıştır⁵⁵. Bu seçim sonrasında nefes darlığı rahatsızlığı ilerleyerek, eskisi kadar aktif olamamışsa da sağlığı el verdikçe meclise giderek halkı ve ülkesi için hizmet vermeye çalışmıştır⁵⁶.

1.6.8. Meclis Başkan Vekilliği Dönemi

Siyasi yaşamında ulaştığı ve siyasi kariyerinin en üst noktalarından biri olarak kabul edilen meclis başkan vekilliği, Septioğlu'nun yaşamında çok mühim bir yer teşkil etmiştir. 1991 ve 1999 seçimleri sonrasında kendisine meclis başkan vekilliği görevi verilmiş, her iki dönemde de meclis oturumlarını idare etme şekli nedeniyle hemen her kesimden tebrik almış ve takdir görmüştür. Son meclis başkanlığı döneminde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de kendisini arayıp tebrik etmiştir. Aynı zamanda bütün basında hakkında hep olumlu yazılar yazılmış, meclisin en iyi biçimde yönetilerek, olayların büyümesine müsaade etmediği, meclis başkanı olarak düzenin en iyi şekilde sağlandığı yönünde haberler yapılmıştır⁵⁷.

⁵⁴ Doğan, *Siyasi Arena'da Elazığ'ın Seçimi*, s. 161-165.

⁵⁵ Tuncay Suavi, *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, Gündoğan Yayınları, Ankara 2000, s. 135.

⁵⁶ Mücahit Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 01.10.1954 Doğumlu, 10.10.2024 Tarihli Röportaj.

⁵⁷ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 209.

1991 seçimleri sonrasında 2 Kasım 1991 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış oturumunu, “*Meclisin en yaşlı üyesi*” sıfatıyla Ali Rıza Septioğlu yönetmiştir. Yemin töreni esnasında DEP Partisi milletvekili Leyla Zana'nın kürsüde Kürtçe konuşmaya başlamasına müdahale ederek: “*Kızım kızım! Doğru düzgün ve usulünce yemin et!*” diyerek uyarmıştır. Bu diyalog, yıllarca siyasi arenalarda konuşulan bir anı olmuştur. 16 Kasım 1991'de gerçekleşen meclis başkanlığı seçimi sonucunda başkanlık koltuğuna oturan DYP'li Hüsamettin Cindoruk, meclis başkanlığı koltuğuna oturduktan sonra “*Meclis toplantılarını bu zamana kadar kendisine pek yaraşır bir şekilde yürüten Sayın Geçici Başkan Ali Rıza Septioğlu'na, geçici divan üyelerine, bana oy veren ve vermeyen bütün üyelere teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Allah yardımcımız olsun*” demiştir⁵⁸.

Septioğlu, geçici meclis başkanlığı döneminde devlet adamlığı vasfını da devam ettirmiş, önemli kararların alınmasını makamın esas sahibine bırakmayı uygun görmüştür. Ancak öyle zamanlar olmuştur ki kritik kararlar almak zorunda kalmıştır. 1999 seçimleri sonrasında gözler meclise çevrilmiş, meclis başkan vekili Ali Rıza Septioğlu'nun, Refah Partisi Milletvekili Merve Kavakçı'nın başı örtülü olarak yemin etmesine müsaade edip etmeyeceğini merak etmiştir. En yaşlı üye sıfatı ile 2 Mayıs'taki meclis birleşimini yönetecek olan Septioğlu, Fazilet Partisinin başı örtülü adayı Merve Kavakçı'yı genel kurula alıp almayacağı konusunda hiç renk vermemiş, “*Merve Hanım meclise türbanlı olarak gelirse tavrımın nasıl olacağı konusunda şimdiden bir şey söylemem doğru olmaz. Ben tam kırk iki yıllık siyasetçiyim. Meselelerden çekinen bir adam değilim. Problemlerin nasıl çözüleceğini de bilirim. Bu yaştan sonra hiçbir şeyden korkmam. Pazar günü meclis oturumunu başarı ile yönetir, hukuk neyi gerektiriyorsa onu yaparım*” demiştir⁵⁹.

Takvim yapıları 2 Mayıs 1999'u gösterdiğinde, meclis oturumu açılarak Ali Rıza Septioğlu'nun başkanlığında, milletvekilleri, illerin alfabetik sıralamasına göre yemin etmeye başlamışlardır. Kriz beklentisinin üst düzeyde olduğu mecliste, MHP'nin Ankara milletvekili Nesrin Ünal, başını açarak kürsüye geçmiş ve yeminini etmiştir. Onun bu

⁵⁸ Doğan, *Siyasi Arena'da Elazığ'ın Seçimi*, s. 171.

⁵⁹ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 262.

hareketi özellikle DSP grubundan büyük alkış almıştır. Merve Kavakçı ise yemin töreninin ortasında, Meclis Genel Kurulu'na başörtüsü ile girmiş, o vakte kadar büyük sükûnet ve olgunlukla geçen genel kurul bir anda gerilmiştir. Fazilet Partisi sıralarından, Kavakçı'nın salona girişi esnasında büyük bir alkış koparken, Demokrat Sol Partililer ise ellerini sıralara vurarak protesto etmişlerdir. DYP, ANAP ve MHP'li milletvekilleri ise olaya tepkisiz kalmayı seçmişlerdir. Bu sırada DSP Genel Başkanı ve Başbakan Bülent Ecevit, Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu ve Devlet Bakanı Hikmet Sami Türk ile beraber kürsüye yönelerek, Meclis Başkan Vekili Septioğlu'ndan Merve Kavakçı'yı dışarı çıkarmasını istemişlerdir. Septioğlu ise: *"İçtüzüğe bakalım, gereği neyse yapalım."* demiştir. DSP'liler, kürsü etrafında toplanarak alkışlar eşliğinde *"dışarı! dışarı!"* diye tempo tutmaya başlayınca, Merve Kavakçı yemin edemeden genel kurul salonunu terk etmek zorunda kalmıştır⁶⁰.

Olaylara şahit olan meclis üyelerinin pek çoğunun görüşü; Septioğlu'nun bu süreçte meclis başkan vekili oluşunun, olayın daha fazla büyümeden atlatılmasında büyük payı olduğu ve ülke için büyük bir kazanım olduğu yönündedir. Yemin töreni sırasındaki idare şeklinin pek çok olumsuzluğu engellediği, bütün kesimler tarafından kabul edilmiştir. Büyük kavgaların çıkacağı duruma gelinen bu gergin ortamda: *"Bu ülke bir metrelik bir bez parçası yüzünden elden gidecekse yazıklar olsun hepimize!"* demesi aslında o anda kargaşaya içerisindeki meclisin hareketliliğini bastırmak için yapılan bir çıkış olmuştur. Çünkü aslında onun da gönlünden geçen Merve Kavakçı'nın ve diğer başı örtülü vekillerin yeminlerini türbanlarıyla yapıp, mecliste inançlarının gereğini rahatça uygulayabilmelerinden yanadır. Bu kritik durumda verdiği tepkilerle, kargaşayı bastırması ve yemin sürecini idare etmesi, Septioğlu'nun tecrübesini akıl yönetim anlayışını gözler önüne sermiştir. Onun bu anlayışı, gergin meclis ortamına rağmen olayların büyümesini engellemiş ve herkesin takdirini toplamıştır⁶¹.

1.6.9. Cumhurbaşkanı Vekilliği Dönemi

Süleyman Demirel ile Ali Rıza Septioğlu arasında yıllar boyu süren, genel başkan-milletvekili ilişkisi, 1999 yılı seçimlerinden sonra

⁶⁰ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, İmge Kitabevi, Ankara 2004. s. 112.

⁶¹ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 274-280.

farklı bir boyuta uzanmıştır. Demirel, meclis açıldıktan hemen sonra Fransa seyahatine çıkmıştır. Seyahat öncesinde vekâletini meclis başkan vekili, aynı zamanda kendisinin de çok sevdiği, güvendiği, kadim dostu Septioğlu'na bırakmıştır. Böylece 42 yıl önce, Palu'da Demokrat Parti ilçe başkanı olarak başlayan siyasi hayatı; belediye başkanlığı, milletvekilliği, bakanlığı ve meclis başkanlığı derken, yaşamının en önemli vazifelerinden biri ile daha karşı karşıya kalan Ali Rıza Septioğlu'nun Cumhurbaşkanlığına vekâlet etmesi. Siyasi yaşamının en zirve noktası olmuştur⁶².

1.7. Elazığ'a Katkıları

1.7.1. Fırat Üniversitesi'nin Kurulmasına Katkıları

1957 yılında yaşanan Atatürk Üniversitesi'nin Elazığ yerine Erzurum'da kurulmasından sonra 1971 yılında Elazığ halkının çok istediği üniversite hayalini gerçekleştirmek üzere Elazığ Fırat Üniversitesi yürütme kurulu oluşturulmuştur. Bu kurul ilk toplantısını 23 Nisan 1971 tarihinde yapmış, hemen akabinde ise Ankara'da 24 Mayıs 1971 tarihinde daha geniş katılımlı bir toplantı gerçekleştirmiştir. Ali Rıza Septioğlu, yapılan her iki toplantıya da katılarak bu konuya en başından itibaren verdiği önemi göstermiştir. Gerek milletvekilliği, gerekse bakanlık dönemlerinde Elazığ'da Fırat Üniversitesi'nin kurulması için büyük çaba sarf eden Septioğlu, Fırat Üniversitesi'nin kurulması ile ilgili kanun tasarısının hazırlanması için harekete geçmiş ve tamamlanarak meclise sunulmasına öncülük etmiştir⁶³.

1.7.2. Ferrokrom Tesislerinin Kurulmasına Katkıları

Ali Rıza Septioğlu'nun, memleketi Elazığ'a en önemli hizmetlerinden birisi olan, aynı zamanda Elazığ ekonomisinin temelinde de çok önemli bir yere sahip olan, Etikrom A.Ş. bünyesinde faaliyet gösteren Ferrokrom tesislerinin projesi, Septioğlu'nun bağımsız milletvekili olarak meclise girdiği 1969 genel seçimleri sonrasında kurulan hükümet döneminde tamamlanarak, temelleri atılmıştır. Ali Rıza Septioğlu, temeli atılan tesislerin inşaatının bir an evvel tamamlanması ve Elazığ halkının hizmetine sunulması için büyük çaba sarf ederek konuyu,

⁶² Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, s. 113.

⁶³ Feyzi Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 01.01.1947 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihli Röportaj.

dönemin başbakanı Süleyman Demirel'le görüşmeler yaparak sürekli gündemde tutmuştur. Çünkü bu kadar büyük bir tesisin gerek Elazığ, gerekse Doğu Anadolu Bölgesi için ne kadar büyük bir önem arz ettiğinin farkındadır. İşsizlik problemini büyük oranda giderecek olan bu tesis sayesinde sağlanan istihdamla bölgenin kalkınacağıının farkındadır. Ferrokrom tesislerinin temel atma töreninde, Başbakan Süleyman Demirel, alandaki kalabalık halka coşkulu bir konuşma yaparak Türk sermayesi ve mühendislerinin emekleriyle ortaya çıkacak olan tesislerin tamamlanmasıyla bölgenin işsizlik sorununun büyük bir çözüme kavuşacağıını söylediikten sonra, tören sırasında yanında tuttuğu Ali Rıza Septioğlu'nun, tesislerin bölgeye kazandırılmasında çok büyük çabası ve emeği olduğunu belirtmiştir⁶⁴.

1.7.3. Keban Barajı'ndan Elazığ'a Pay Verilmesindeki Katkıları

Ali Rıza Septioğlu'nun Meteorolojiden sorumlu devlet bakanı olduğu dönemde 1979 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne çok önemli bir kaynak aktarımı için kanun hükmünde bir kararname hazırlanır ve bakanlar kurulunun imzasına açılır. Kararnameye göre Boğaz köprüsünün yıllık gelirinin bir bölümünün İstanbul büyükşehir belediyesine aktarılması, böylece belediyeye önemli bir gelir sağlanması amaçlanmaktadır. Septioğlu bu kararnameyi imzalamak için bir şart öne sürmüştür. Cumhuriyet tarihinin en büyük atılım ve yatırımlarından birisi olan Keban Barajı'nın Elazığ'a önemli bir katkısının olmadığını, bu baraj yüzünden ilde bir kısım ilçe ve belde toprağının sular altında kaldığını, buna rağmen bu barajdan Elazığ'a katkı sağlanmadığını belirterek, Keban Barajı'nın gelirlerinden bir miktarının Elazığ'a aktarılması hâlinde kararnameye imza atacağını belirtmiştir. Bu şartının hükümet üyeleri tarafından kabul edilmesi üzerine imza atmıştır. Sonrasına kendisine söz verildiği üzere Keban Barajı'nın gelirlerinin bir kısmı Elazığ iline aktarılmaya başlanmıştır⁶⁵.

⁶⁴ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 102.

⁶⁵ Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 04.08.2024 Tarihli Röportaj.

1.7.4. Devlet Kitapları Bölge Şefliğinin Elazığ'da Kalmasına Katkıları

1977 yılında Elazığ'da bulunan bir kurum olan Devlet Kitapları Bölge Şefliğinin buradan alınarak Diyarbakır iline nakledilmesine karar verilerek çalışmalar başlatılmıştır. Bu süreçte bağımsız olarak mecliste görev alan Ali Rıza Septioğlu devlet bakanlığı görevini yürütmektedir. Hükümetin içinde bulunduğu durumun kritikliğini bildiği ve kendisinin hem oyuna hem desteğine ihtiyacı olduğunun da farkında olduğu için durumu haber alır almaz kurumun Elazığ'dan Diyarbakır'a aktarılmasını durdurmak için harekete geçmiştir. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ'ı arayarak *"Sayın Bakanım sizin Elazığ'da bir damınız var bunu neden Diyarbakır'a veriyorsunuz? Biz bunu kabul etmiyoruz, bu kurum bizim ve Elazığ'da kalmasını istiyoruz, aksi halde hükümetin durumu iyi olmaz."* demiştir. Sonuç itibarıyla Devlet Kitapları Bölge Şefliği Elazığ'da kalarak çalışmalarını burada sürdürmeye devam etmiştir⁶⁶.

1.7.5. Elazığ PTT Müdürlüğü'nün Baş Müdürlük Hâline Getirilmesine Olan Katkıları

Elazığ'la ilgili hemen her hizmette katkısı olan Ali Rıza Septioğlu'nun Ecevit kabinesinde bakan olduğu dönemde (1979) Malatya PTT Müdürlüğü'nün Baş Müdürlük hâline getirildiği, Elazığ'ın da Malatya'ya bağlandığı açıklanmıştır. Bu durum kendisine iletilince derhal olaya el koymuş ve yalnızca iki gün içerisinde PTT Baş Müdürlüğü'nün Elazığ'a kaydırılmasını ve Malatya'nın da Elazığ'a bağlanmasını sağlamıştır⁶⁷.

1.7.6. Palu'da Tütün Fabrikası'nın Kurulması İçin Verdiği Uğraşlar

Ali Rıza Septioğlu, Elazığ ve bölgenin kalkınmasının, kırsal kesimin kalkındırılmasıyla mümkün olacağını ve bunun da tarıma dayalı olduğunu savunmuştur. Kendisinin siyasete giriş gayelerinden birinin de bu olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Tütün ekiminin bölgesel kalkınmanın temel unsurlarından birisi olduğunu bildiğinden bu amaçla Palu ilçe başkanı iken, Hasbek Köyü ve yöresine tütün ekim izni almış ve

⁶⁶ Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 04.08.2024 Tarihli Röportaj.

⁶⁷ Mehmet Baygın, Salih Baygın Oğlu, 04.08.2024 Tarihli Röportaj.

bu sayede bölgenin kalkınmasına büyük katkı sağlamıştır. Sonrasında ise milletvekilliği döneminde Kovancılar Ovası sulamasını gerçekleştirmek için bir proje hazırlanmış ve bu proje sayesinde Palu ve civarında önemli bir oranda tütün ekimi gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Diğer yandan tütünü işleme konusunda sıkıntıları ortadan kaldırmak ve bölgede önemli bir istihdam alanı oluşturmak amacıyla harekete geçen Septioğlu'nun en önemli ideallerinden birisi olan Palu tütün fabrikasının kurulması için büyük çaba sarf etmiş, fakat o dönemde yapılan 12 Eylül Darbesi, onun bu hayalinin gerçekleşmesine engel olmuştur⁶⁸.

1.7.7. Elazığ Tekel İşletmesinin Bölge Müdürlüğü Hâline Getirilmesine Olan Katkıları

Ali Rıza Septioğlu'nun Elazığ'a sağladığı en önemli hizmetlerden birisi de Elazığ Tekel İşletmesinin büyütülerek, Bölge Müdürlüğü hâline getirilmesi olmuştur. Tarımsal gelişimin, özellikle de tütüne dayalı zirai kalkınmanın Elazığ yöresi ve çevresinde daha iyi bir şekilde yapılabilmesi için gerekli olan bütün alt yapı hizmetlerini gerçekleştirme idealinde olan Septioğlu, 12 Eylül Darbesi'nden dolayı Palu'da tütün fabrikasını açamamış olmasına rağmen bu alandaki ideallerinden vazgeçmemiştir. Bölgede tütün ekimine dayalı bir kalkınmanın kolay bir şekilde hayata geçirilebilmesi için gerekli gördüğü Elazığ Tekel İşletmesini bölge müdürlüğü pozisyonuna getirerek, daha uzun ömürlü olmasını sağlamıştır. Onun döneminde hayata geçirilen bu önemli kurum, uzun yıllar bölge kalkınmasında önemli rol oynamıştır⁶⁹.

1.7.8. Kovancılar Ovası Sulama Projesi'nin Hayata Geçirilmesine Olan Katkıları

Bakanlığı döneminde Elazığ'a önemli ziyaretlerinden birini 23 Haziran 1977 tarihinde, dönemin enerji bakanı Deniz Baykal ile birlikte gerçekleştiren Ali Rıza Septioğlu, memleketine kazandırdığı en önemli projelerden biri olan Kovancılar Ovası Sulama Projesi'nin temellerini bu ziyaret sırasında atmıştır. Devlet Su İşleri 9. Bölge Müdürlüğü tarafından yapımı gerçekleştirilecek olan bu projeye 275 milyon lira sarfiyat ile 10 bin hektar araziye sulayabilecek güçteki Palu Kovancılar Başyurt Sulama

⁶⁸ Dağ, *Devlet Olmadan Olmaz Ali Rıza Septioğlu*, s. 178.

⁶⁹ Feyzi Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 06.08.2024 Tarihli Röportaj.

Projesi'nin temeli Enerji Bakanı Deniz Baykal ve Meteorolojiden Sorumlu Devlet Bakanı Ali Rıza Septioğlu tarafından atılmıştır⁷⁰.

1.8. Hastalığı ve Ölümü

Ali Rıza Septioğlu, vefatından on yıl öncesine kadar herhangi bir ciddi sağlık problemi yaşamamıştır. Sadece, gözlerindeki uzağı görememe problemi nedeniyle gözlük kullanmıştır. Uzun yıllar sigara ve tütün kullanmış ancak alkol kullanmamıştır. 1994 yılının ortalarına doğru, nefes darlığı hastalığı ile mücadele etmeye başlamıştır. Hastalığı dönem dönem rutin işlerini yapmasına engel olduğundan, çalışmalarına ara vermek zorunda kaldığı vakitler olmuş, bu vakitler, meclis çalışmalarına da engel olmuştur ve hastalık durumu meclis tutanaklarına şu şekilde yansımıştır:

“BAŞKAN: Bazı milletvekillerinin izinli sayılmalarına ilişkin TBMM başkanlığının tezkeresi vardır, okutup bu isimleri ayrı ayrı oylamanıza sunacağım;

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'na, aşağıda adları belirtilen sayın vekillerin hizalarında gösterilen süre ve nedenlerle izinli sayılmaları, bakanlık divanının, 22.12.1994 tarihli toplantısında uygun görülmüştür. Genel kurulun onayına sunulur”⁷¹.

-Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na... *“Elazığ Milletvekili Ali Rıza Septioğlu, hastalığı nedeniyle 26.11.1994 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 37 gün izinli sayılmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir”⁷².*

Hastalığı, 1999 yılının sonlarına gelindiğinde iyiden iyiye nükeserek, birkaç ay sonra nefes almakta zorluk çekmeye başlayınca, 27 Ocak 2000 tarihinde Başkent Hastanesinde tedavi süreci başlatılmıştır. Hastaneye yatırıldıktan sonra, rakiplerinin: *“Septioğlu yaşlandı, hastalığı da var. Artık siyaset yapamaz.”* Şeklindeki konuşmalarına tepki olarak âdeta onlara meydan okuduğu açıklamaları gazetelerde yayınlanmıştır. 14 Mayıs 2001 tarihinde Günışığı Gazetesine verdiği röportajda: *“Kırk dört*

⁷⁰ Süleyman Yapıcı, *Palu Tarih Kültür ve İdari ve Sosyal Yapısı*, Anıl Matbaa ve Cilt Evi, Elazığ 2004, s. 41-42.

⁷¹ TBMM Genel Kurul Tutanağı, 19. Dönem, 4. Yasama Yılı, 62. Birleşim, 27.12.1994, s. 292-297.

⁷² TBMM Genel Kurul Tutanağı, 19. Dönem, 4. Yasama Yılı, 62. Birleşim, 27.12.1994, s. 292-297.

yıldır bu memlekete hizmet ettim. Bizim bütün hizmetlerimiz gözler önündedir. Yaptığımız hizmetler, şu an yapılan hizmetlerle kıyaslanamaz. Hasta halimle seçim çalışmalarına bile katılamamama rağmen seçimleri kazandım. Ferrokrom Tesislerini Elazığ'a biz kazandırdık. Yirmi binden fazla insana hizmetimiz olmuştur. Benim cesedim bile onlardan daha fazla iş yapar. Elazığ'ın en ücra köşesindeki köylerde bile hizmetimiz vardır. Ancak biz hiçbir zaman kendimizi övmedik. Ben hayatımda bin tane laf etmeyi bir tane iş yapmaya değişmemiştir. Sağlığım şu sıralarda iyi değil, kırk yıl sigara içince ciğerleri çürütmüştük. Ömrümden en çok iki şeyin ecrini çektim. Birisi oynanan siyasi oyunlar, diğeri ise sigaradır.” demiştir⁷³.

Hasta yatağındayken Ali Rıza Septioğlu'nu en çok mutlu eden şey sevdiklerinin onu ziyarete gelmesi olmuştur. Hasta olmasına rağmen, mizahi yönünden hiçbir şey eksilmeyen Septioğlu, son zamanlarında rahatsızlıkları iyice artınca doktorlar, eti yasaklayarak, kendisine sebze ağırlıklı beslenmesini önerince, “*Bana ot ye diyorlar. En çok otu öküzler yiyor onlar da en fazla 15-16 sene yaşıyorlar.*” şeklinde esprili bir yanıt vermiştir⁷⁴.

Hastalığı günden güne ilerleyen Septioğlu, ara ara gidebildiği meclise artık gidemeyecek kadar ağırlaşınca uzun süre direnmesine rağmen, çocuklarının ve sevenlerinin ısrarları ile Ankara Başkent Hastanesinde tedavi görmeye başlamıştır. Vefatından birkaç ay önce başlayan hastane sürecinde 7 defa kalp kriz geçirmiş, üç kez duran kalbi doktorların müdahaleleri ile yeniden çalıştırılmıştır. Ölümünden önceki son günlerinde sürekli yanında bulunan ve babasına refakat eden Mücahit Septioğlu, annesi ile beraber odada babasının yanındayken babasının yüz ifadesinden kötüleştini fark etmiş, doktorlara haber verip odaya gelmiş; “*Baba doktor şimdi gelecek*” demiştir. Ölümüne gittiğini anlayan Ali Rıza Septioğlu ise oğluna: “*Oğlum ben de gidiyorum.*” demiştir. Doktorlar, durumu ağırlaşan Septioğlu'nu hemen yoğun bakıma almışlardır. Birkaç gün yoğun bakımda kaldıktan sonra gözlerini açmış kangren olan bacağına kesilmesine ailesi razı olmamış, bu şekilde birkaç gün daha yaşayan Ali Rıza Septioğlu 4 Eylül 2001 tarihinde hayata gözlerini

⁷³ Günişığı Gazetesi, 14 Mayıs 2001.

⁷⁴ İlyas Kayaokay, “Ali Rıza Septioğlu'na Bağlı Olarak Anlatılan Fıkralar Üzerine”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y. 2, S. 8, Ankara 2004, s. 165-177.

yummuştur⁷⁵. Hastane sürecinde en çok istediği şey doğup büyüdüğü Palu'nun Aşağı Mahallesi'ne gitmek olmuş, doktorlar bunun mümkün olamayacağını belirtmişlerdir. Bu süreçte onu en mutlu eden şey ise çok sevdiği dostu Süleyman Demirel'in kendisini ziyarete gelmesi olmuştur. Hayatı boyunca ihtişamdandan, gösterişten uzak yaşayan Ali Rıza Septioğlu'nun vefatı sonrasında ailesi ve evlatları, babaları için devlet töreni düzenlenmesini istemeyerek Septioğlu'nun cenazesini, çok sevdiği memleketi Elazığ'a götürmüşlerdir. Binlerce kişinin katıldığı cenaze töreninin ardından merhum Ali Rıza Septioğlu, Elazığ İzzet Paşa Camiinde kılınan cenaze namazı sonrasında doğup büyüdüğü yer olan Palu'ya defnedilmiştir⁷⁶.

Sonuç

Ali Rıza Septioğlu'nun 1913 yılının temmuz ayında başlayıp, 2001 yılının mayıs ayında sona eren bir hayatına; zorluklar ve yokluklarla geçen bir çocukluğu, severek ve başarıyla yaptığı ticareti, memleketindeki sevenlerinin ısrarlarıyla girdiği siyasi hayatta, ilçe başkanlığını, belediye başkanlığını, milletvekilliğini, bakanlığı, meclis başkan vekilliğini, cumhurbaşkanlığı vekâletini sığdırmıştır. Bu çalışma ile bir insanın kendisine verilmiş olan bir hayatı nasıl verimli bir şekilde geçirdiği, vatanına ve milletine hizmet amacıyla, attığı her adımla verdiği insanlık dersi, gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Küçük yaşlarında, bir süre dağlarda, zorlu hayat koşullarında yaşadığı dönemde alması gereken temel eğitimi alamayan Septioğlu, çocuk sayılabilecek yaşlarından itibaren ticari hayatla meşgul olmuş ve hayatının uzun bir bölümünü siyasetle geçirmesine rağmen, ara ara ticaretle ilgilenerek bu alanda önemli başarılarla imza atmıştır. Özellikle 27 Mayıs Darbesi sonrası siyasete ara vererek, Adana'da başladığı hayvan ticaretinde büyük başarı yakalamış, kısa zamanda çok büyük kazanç elde etmiştir. Siyasete geri döndükten sonra tıpkı ticarete olduğu gibi önemli başarılarla imza atmış, bu alanda da millete hizmet düsturunu istikrarlı bir şekilde uygulayarak seçmenlerinin ve halkın kalbinde önemli bir yer

⁷⁵ Mücahit Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 01.10.1954 Doğumlu, 10.10.2024 Tarihli Röportaj.

⁷⁶ Feyzi Septioğlu, Ali Rıza Septioğlu'nun Oğlu, 06.08.2024 Tarihli Röportaj.

edinmiştir. Çocukluğunda eksik kaldığı eğitim hayatını da sonraki yıllarda tamamlamaya çalışmış, önce yarım kalan ilkokul eğitimini tamamlamış, ardından dışarıdan girdiğı sınavlarda başarılı olarak ortaokul diplomasını da almayı başarmıştır. Gönlü, eğitim hayatını ilerleterek öğrenim hayatındaki eksiklikleri tamamlamaktan yana olsa da yoğun geçen siyasi hayatı buna pek müsaade etmemiştir.

Siyasi yaşamı, Demokrat Parti Palu ilçe başkanı olarak başlayan Septioğlu, sonrasında Palu bağımsız belediye başkanı olmuş, bağımsız olarak başladığı milletvekilliğini, ilerleyen yıllarda Adalet Partisi ve Doğruyol Partisinde sürdürmüş, meclis başkan vekilliğı ve cumhurbaşkanlığı vekilliğı görevlerini de başarıyla yerine getirmiştir. Dindar ve muhafazakâr bir ailede yetişmiş ve kendi çocuklarının da bu doğrultuda yetişmesi için hareket etmiştir. Ancak uzun yıllar içerisinde yer aldığı siyasete, hiçbir zaman dini alet etmemiş, bunu yapanlarla aynı yolda yürümeyi dahi kabul etmemiştir. “Siyasetin dini yoktur.” Görüşünü savunarak hareket etmiştir. Duruşundan, prensiplerinden, doğru sözlülüğünden ve her şeyin üzerinde tuttuğu vatan-millet sevgisinden, hiçbir zaman ödün vermeyerek, kendisiyle zıt partilerde görev alan pek çok siyasi başta olmak üzere herkesin hürmet ve saygısına mazhar olmuştur. Siyasete atıldığı genç yaşlarından itibaren, ilerleyen yaşına kadar, hatta hastalık dönemlerinde bile halka hizmeti kendisine baş görev sayarak hareket eden Ali Rıza Septioğlu, hastalığının başladığı dönemlerde, bu uğurda kendi canını ve düzenli tedaviyi öteleyerek belki de rahatsızlığının ilerlemesine neden olmuştur. Ama onun bu hizmet aşkı, özellikle de sevdalısı olduğu Elazığ’a kattığı faydalar, ölümünden sonra bile saygıyla, hürmetle ve minnetle anılmasına vesile olmuştur.

Siyaset yaptığı süreçte dönem dönem büyük engellerle, baskılarla, olumsuzluklarla karşı karşıya kalmış; metanetli yaklaşımı, kıvrak zekâsını kullanması ve problem çözme kabiliyetini kullanarak bu süreçleri atlatmayı başarmıştır. Hayatı boyunca babacanlığı, sağduyulu tavrı, esprili kişiliğı, çok iyi bir gözlemci oluşu, olaylara karşı verdiği akıllıca ve hızlı kararları, başarılı kriz yönetimi ile Türkiye’ye önemli izler bırakmış olan Septioğlu’nun herkes tarafından takdir toplayan en önemli özellikleri ise; mertliğı, cömertliğı, vatan ve millete hizmet severliğı olmuştur.

Finansal Destek ve Teşekkür / Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

TBMM Genel Kurul Tutanağı, 19. Dönem, 4. Yasama Yılı, 62. Birleşim, 27.12.1994, s. 292-299.

2. Tetkik Eserler

2.1. Kitaplar

AKŞİN, Sina, *Çağdaş Türkiye Tarihi (1908-1980)*, C. 4, Cem Yayınevi, Ankara 1997.

ÇAHA, Ömer, *Türkiye'de Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler*, Orion Kitabevi, Ankara 2008.

ÇAVDAR, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, İmge Kitabevi, Ankara 2004.

DİLLİGİL, Turhan, *İmralı'da Üç Mezar*, Dem Yayınları, Ankara 1989.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ak Aydın Kitabevi, Ankara 2010.

DOĞAN, Adem, *Siyasi Arena'da Elazığ'ın Seçimi*, Çaydaçıra Yayıncılık, Elazığ 2007.

ERDOĞAN, Seyfettin, *Politik Konjoktür Hareketleri Teorisi Perspektifi İle Siyaset- Ekonomi İlişkileri*, Değişim Yayınları, İstanbul 2004.

GÜLMEN, Yüksel, *Türk Seçmen Davranışı*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1979.

MEMİŐ, Abdullah, *Mevlana Halid-i Bağdadi* Kaynak Yayınları, İstanbul 2011.

SUAVĒ, Tuncay, *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, Gündoğan Yayınları, Ankara 2000.

SUNGUROĞĒLU, Kerim, *Harput ve Elazığ'da Yüksek Öğretim*, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara 1999.

TUNA, Taşkın, *Adnan Menderes'in Günlüğü*, Şule Yayınları, İstanbul 2010.

YAPICI, Süleyman, *Palu Tarih Kültür ve İdari ve Sosyal Yapısı*, Anıl Matbaa ve Cilt Evi, Elazığ 2004.

2.2. Makaleler

AYGEN Murat, "Elazığ Siyasi Hayatında Ali Rıza Septioğlu Örneği", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y. 7, S. 88, Şubat 2019, s. 276-298.

AYGEN Murat, "Seçmen Davranışı Üzerine Bir İnceleme: Elazığ/Palu Örneği", *Tarih Okulu Dergisi*, Ekim 2018. Y. 11 S. XXXVI, s. 351-372.

AYGEN, Murat, "Seçmen Davranışı Üzerine Bir İnceleme: Elazığ/Palu Örneği", *Tarih Okulu Dergisi*, Ekim 2018, C. 11, S. XXXVI, s. 351-372.

HAYKIR, Handan, "TBMM'de Palulu Milletvekilleri (I ve XXIII. Dönem)", *Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Uluslararası Palu Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Elazığ 2019, s. 373-385.

KAYAOKAY, İlyas, "Ali Rıza Septioğlu'na Bağlı Olarak Anlatılan Fıkralar Üzerine", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S. 8, Ankara 2004, s. 165-177.

ŞAHİN, Enis-TUNÇ Bilal, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 2, 2015. s. 31-69.

2.3. Sempozyum ve Bildiriler

AYAN, Hamza, "Elazığ ve Yöresinde İz Bırakmış Siyasi Bir Şahsiyet: Ali Rıza Septioğlu", *Uluslararası Harput'a Değer Katan Őahsiyetler Sempozyumu*, C. 2, Elazığ 2016, s. 527-540.

2.4. Süreli Yayınlar

Günışığı Gazetesi, 14 Mayıs 2001.

2.5. Mülakat/Röportajlar

BAYGIN, Mehmet, Salih Baygın Oğlu, 4 Ağustos 2024 Tarihli Röportaj.

BAYGIN, Nurettin, Salih Baygın Oğlu, 05.08.2024 Tarihli Röportaj.

SEPTİOĞLU, Muhammet, Ali Rıza Septioğlu Oğlu, 06.08.1952 Doğumlu, 12.09.2024 Tarihli Röportaj.

SEPTİOĞLU, Mücahit, Ali Rıza Septioğlu Oğlu, 01.10.1954 Doğumlu, 10.10.2024 Tarihli Röportaj.

SEPTİOĞLU, Selahattin, Ali Rıza Septioğlu Oğlu, 06.08.1959 Doğumlu, 09.10.2024 Tarihli Röportaj.

SEPTİOĞLU, Faruk, Ali Rıza Septioğlu Oğlu, 01.05.1961 Doğumlu, 01.10.2024 Tarihli Röportaj.

SEPTİOĞLU, Fevzi, Ali Rıza Septioğlu Oğlu, 01.01.1948 Doğumlu, 06.08.2024 Tarihinde Yapılan Röportaj.

SEPTİOĞLU, FIRAT Zehra, Ali Rıza Septioğlu Kızı, 3 Ağustos 1951 Doğumlu, 10 Eylül 2024 Tarihli Röportaj.

Extended Abstract

The life story of Ali Rıza Septioğlu, who was born in a small city in Anatolia and faced difficulties from the moment he was born, has been examined in every aspect. He was born and raised in Elazığ Palu, where his ancestor Sheikh Ali Septi came from Erbil, Iraq and settled, and he also got married there. He always put the development and improvement of his hometown, where he lived with his family, first in his political life, in which he took part for many years. Ali Rıza Septioğlu, who actively served his country, especially his hometown Elazığ, for many years, has left an important mark on our country with his colorful personality, contributions to Turkish politics, proper and exemplary family life, and the quick wit he displayed in his reactions to events, and the reputation, respect and reverence he gained even among circles with different views and ideas, and has been engraved in the memories of the Turkish people. Septioğlu, who tried to keep his ego in the background in the steps he took and whose

primary goal was to serve the country and the people, has gained an important place in our country not only with his political life but also with his coming from a family with great influence in the region. He managed to overcome both his childhood years of poverty and hardship and the difficult processes he went through during the “coup periods” together with his family, and he was able to pull himself and his family back on their feet every time. He never forgot these days during his positions as a Member of Parliament and minister, and showed his best struggle to solve and resolve any difficult situation that came to him. Continuing the conservative life inherited from his family, despite adopting a religious lifestyle, he never favored using religion as political material, and acted with the principle of “Serving the people, serving God”. Since his childhood, after the rebellion led by his relative Sheikh Said, they faced difficult and troublesome situations as a family, although they were not involved in the rebellion.

From the first period he entered politics, just like in his childhood, he experienced great difficulties due to the processes such as memorandums and coups that the country was involved in, but he did not abandon the political life that he had distanced himself from from time to time until the end of his life and took care to take an active role in politics. Despite having a conservative family life and a religious personality, since he aimed to serve the people and the country rather than being one-sided and biased throughout his political life, he initially took political office in a right-wing party, but later he was appointed to the position of minister by the leader of a left-wing party. He started his main profession, which was trade, from a young age and achieved very important successes in this field from time to time. However, since he could not remain indifferent to the intense demands of his fellow countrymen in his hometown, the politics he entered overtook this profession after a while. His children; especially his sons, generally followed in their father's footsteps, some of them continued their commercial life in the construction sector, while some of them took part in politics. His only daughter, Zehra Hanım, chose a modest life after her marriage at a young age. The person who provided him with the greatest support throughout his intense political life was his wife, Naciye Hanım.

In his political life, he never got into any conflict or fight with anyone because he did not prioritize his own interests and desires, and was appreciated and respected by many politicians due to his forthrightness, generosity, honesty and fatherliness. He made great efforts for the establishment of Fırat University, the opening of Ferrochrome Facilities, the granting of a share from Keban Dam Lake, the keeping of the State Books Regional Directorate in Elazığ and the opening of a tobacco factory in Palu, his hometown that he was almost in love with. Although he did not have an alcohol habit throughout his life, he used tobacco and cigarettes heavily for many years, and because of this, he encountered shortness of breath and heart failure problems after a while. Since his political life was quite intense, he did not accept regular treatment in the early stages of his illness, but after a while he started to have difficulty and started to receive treatment in a hospital environment due to the pressure of his family and children. During his hospital stay, he was flooded with visitors from his loved ones, fellow countrymen, and politician friends, and the visit that made him happiest was made by his long-time companion Süleyman Demirel. Ali Rıza Septioğlu, whose passing away in the fall of 2001 was met with great sadness, especially in his hometown Elazığ and all over the country, was buried in his hometown Palu with a large turnout, without a state ceremony, upon the request of his family.

This study attempts to convey the services and activities of Ali Rıza Septioğlu, who left important memories, lessons, and traces for both Turkish politics and the Turkish people throughout his life, for his hometown Elazığ and for his country from birth to his death. Thus, it is aimed to convey the life and activities of this important figure, who lived with a passion for serving his state and nation, to future generations.